Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 157 (13871) | 1972 оной июлиин 6, четверг | Сэн 2 мүнгэн

КОММУНИСТЫН ЖУРАМ БА ХАРЮУСАЛГА

Республикын партийна организацинууд КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, партийна ажабайдалай ленинскэ ёһо гурим наринаар баримталха, партийна журам бэхижүүлхэ, коммунистнуудай үүргэ, харюусалга дээшэлүүлхэ, эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ талаар һүүлэй үедэ ехэхэн хүдэлмэри ябуулна.

Коммунистнууд хаа хаанагүй ниитые эмхидхэгшэд болоной, ажалшадай политическэ болон ажалай дэбжэлтые, юһэдэхи табан жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысэлые толгойлно.

Прибор бүтээлгын, шэлэй заводуудта, Улаан-Үдын ЛВРЗ-до, республикын олонхи колхоз болон совхозуудта коммунистнуудай ехэнхи хубинь үйлэдбэриин гол участогуудта хүдэлнэ, молдосото ажалай эрхим жэшээ харуулна.

Коммунистнууд А. М. Рылин, П. И. Солдатов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг авиационно заводой мастерска участогууд республикэ соогоо эгээн түрүүлэн юһэдэхи табан жэлэй түсэб болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мүрысөө үүсхээ һэн. Тэдэнэр табан жэлэй түсэб 4 жэл юһэн һарын туршада дүүргэхын түлөө тэмсэжэ, һара бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэнэ.

Прибор бүтээлгын завод дээрэ коммунист В. В. Стефурагай бригадын үүсхэлээр 13 бригада табан жэлэй түсэб 4 жэл һарын туршада, хоёр бригада табан жэлэй даабари 4 жэл һарын туршада дүүргэхын түлөө мүрысэнэ.

Эдэ участок, бригадануудай үнэтэ эдэбхи үүсхэл республикын бусад предприятинуудаар эдэбхитэйгээр дэмжэгдэжэ, «Табан жэл — болзорһоонь урид» гэһэн хүдэлөөн үргэн далайсатайгаар, дэлгэрэнхэй.

Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой коммунистнууд болон колхознигуудай уряалаар табан жэлэй түсэбһөө гадуур хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын түлөө социалис мүрысөөн хүдөө нютагуудта үдэр ерэхэ бүри үргэдэнэ. 100 эхэ хониһоо 100, 100-һаа дээшэ хурьгадые абажа түлжүүлхын түлөө мүрысөө Зэдын хонишод үүсхээд, хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ ябана. Энэ жэлдэ аймагай хонишодой 79 отарынхид, 100, 100-һаа олон хурьгадые абаһан байна. Тэдэнэй 42 отарые коммунистнууд хүтэлбэрилнэ. Партиин обкомой гэшүүн, Борьёогой совхозой ахалагша хонишон Г. Л. Рабдаев 100 эхэ хониһоо 123 хурьгадые түлжүүлбэ. Республика соо хамта 203 отара дээрэ 100-һаа, 100-һаа үлүүшье олон хурьгад абтаһан байна. 89 отарануудыень коммунистнууд толгойлно. Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада республикын һаалишадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ коммунистнууд Н. Л. Тадвашкина, Д. Ж. Цырендоржиева, Д. Д. [illegible]занова болон бусад түрүүлжэ ябаһаар.

Ленинэй партиин гэшүүнэй нэрэ зэргэ үндэр дээрэ үргэжэ, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэхын түлөө тэмсэлэй түрүү зэргэдэ ябаһан коммунистнуудые олоор нэрлэжэ болохо байгаа.

Олониитын ажалай дэбжэлтын оршон байдалда хүн бүхэнэй ажал хэрэг элитээр харагдадаг гээшэ. Тиимэ болохолоороо коммунистнуудта бүри ехэ эрилтэ табигдана. Имагтал партиин гэшүүнэй түлбэри түлөөд, партийна суглаанда байлсаад коммунистын уялгые хизаарлаха бэшэ, харин өөрынгөө организациин ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, партиин политикые бэелүүлхын түлөө тэмсэхэ, ажал дээрээ, ниитын хүдэлмэридэ, һуралсалдаа, ажаһуудал болон ажабайдалдаа жэшээ харуулжа ябаха болоно.

Гэхэтэй хамта манай областной партийна организацида КПСС-эй Программа ба Уставай эрилтые хүсэдөөр дүүргэдэггүй, эдэбхи үүсхэл багатай, партийна журам эбдэдэг зарим коммунистнууд бии гээшэ. Бэе бэедээ шанга эрилтэ табидаггүй, шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэл багатай, партийна журам эбдэгшэдтэ партийна сэгнэлтэ үгэдэггүй организацинуудта КПСС-эй Устав хазагайруулагдана гэжэ энэ талаар партиин райкомуудай, обкомой бюро дээрэ харагдаһан коммунистнуудай хэрэг дээрэһээ элирнэ.

Партийна журам бүхижүүлхын. КПСС-эй Программа ба Уставай эрилтэнүүдые дүүргэхын түлөө оролдохо, тэмсэхэ гээшэ алишье партийна организацида имагтал тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй хэрэг бэшэ юм. Коммунист бүхэн партиин Уставаар баталагдаһан уялгануудаа хэлбэришэгүйгөөр дүүргэхэ, иимэ эрилтэ өөрынгөө нүхэдтэ — партиин гэшүүдтэ табиха ёһотой. Бэе бэедээ шанга эрилтэтэй байһан партийна организацида партийна журам эбдэхэ ушар үсөөн, коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл ехэ, түрүү үүргэнь элитээр харагдадаг.

Коммунист партитай хуби заяагаа холбоһон хүн бүхэн ажал хүдэлмэридөө эдэбхитэй, ниитын болон өөрынгөө ажабайдалда һайн һайхан жэшээ харуулжа ябахые уялгалдаг. Теэд ёһоной партийна мэдэрэл гээшэмнай гэнтэдэ ерэдэггүй ха юм. Тэрэнэй тулада партийна эхин организацинууд саг үргэлжэ коммунистнуудай хүдэлхэ, тэдээндэ ленинскэ партиин гэшүүнэй нэрэ хүндэ шэнжэ олгохын тулада бүхы эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайжаруулха зэргэтэй.

Партиин гэшүүдтэ, ямаршье тушаалтай байг, журамай ба харюусалгын талаар адли эрилтэ табигдадаг. Энээн тушаа КПСС-эй XXIV съезд дээрэ үшөө дахин һануулагдаа һэн.

Партийна ажабайдалай ленинскэ энэ ёһо гурим батадхан бэхижүүлгэдэ һүүлэй үедэ үргэнөөр дэлгэржэ байһан коммунистнуудай тоосоон ехэ үүргэ дүүргэнэ. Коммунистнуудай ажал тухай, КПСС-эй Уставай эрилтэнүүдые ямараар дүүргэжэ байһан тухай асуудалнууд партийна суглаанууд дээрэ табигдадаг болоо. Иимэ тоосоонууд коммунистнуудай үүргэ харюусалга дээшэлүүлхэ, нүхэдэйнгөө ажал, ажаһуудалай хойноһоо нүхэр ёһоной хиналта табиха, алдуу эндүүеынь заһаха, хэрэгтэй болоходонь нүхэрэй ёһоор туһалха арга боломжо партийна организацинуудта олгоно. Энэ дүй дүршэл бүри үргэнөөр бүхы партийна организацинуудта хэрэглэхэ, саашадань хүгжөөхэ, нарижуулха шухала.

Коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл хүгжөөхэ, КПСС-эй Уставта баталагдаһан уялгануудаа дүүргэхэ, үйлэдбэри дээрэ тэдэнэй үүргэ харюусалгые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ партийна суглаанууд тон ехэ үүргэтэй. Республикын олонхи партийна организацинуудта коммунистнуудай суглаанууд партиин Уставай шаардалһанаар һара бүридэ үнгэргэгдэнэ. Зүгөөр зарим партийна организацинуудта жэшээлхэдэ, Хэжэнгын, Зэдын, Хурамхаанай болон бусад аймагуудта партийна суглаанууд саг болзортоо зарлагданагүй.

Партийна суглаан хадаа коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ, hургаха һургуули мүн. Тиимэһээ саашадаашье партийна суглаа бэлдэхэ, үнгэргэхэ талаар дүй дүршэл нарижуулан һайжаруулха, тэрэниие коммунистнуудые һурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хүсэдөөр хэрэглэхэ болонобди.

«КПСС-эй ПРОГРАММА БОЛОН УСТАВАЙ ЭРИЛТЭНҮҮДЫЕ БҮХЫ КОММУНИСТНУУДАЙ НАРИНААР САХИХА, ҮЙЛЭДБЭРИ ДЭЭРЭ, НИИТЫН-ПОЛИТИЧЕСКЭ АЖАБАЙДАЛДА ТҮРҮҮ ҮҮРГЭЕЭ БОДОТО ДЭЭРЭНЬ ДҮҮРГЭХЭ, ПАРТИЙНА ДААЛГАБАРИНУУДТА ҮНЭН СЭХЭЭР ХАНДАХА, МАРКСИСТСКО-ЛЕНИНСКЭ ТЕОРИ САГ ҮРГЭЛЖЭ ШУДАЛДАГ БАЙХА, СОВЕТ ХУУЛИНУУДЫЕ, КОММУНИС ЁҺО ЗАНШАЛАЙ ЭРИЛТЭНҮҮДЫЕ, СОЦИАЛИС БАЙДАЛАЙ ГУРИМ ЖУРАМ САХИХА ТАЛААР ЖЭШЭЭ ХАРУУЛХА ЯБАДАЛ ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИНУУД ТУЙЛАХА ЁҺОТОЙ» гэжэ КПСС-эй ЦК-гай МАЙН (1972 оной) ПЛЕНУМЭЙ «Партийна документнүүдые һэлгэхэ тухай» тогтоол соо заагдана.

Энэ заабари хүтэлбэри болгон партийна документнүүдые һэлгэлгэдэ бэлэдхэлэй үедэ КПСС-эй горком, райкомууд партийна зэмэтэй коммунистнуудтай дахинаа хөөрэлдэхэ, партиин гэшүүнэй нэрэ зэргэ бузарладаг хүнүүдһээ партиин зэргые сэлмэрлэхэ ёһотой.

Гадна коммунистнуудые һайн журамтайгаар, даалгагдаһан хэрэгтээ үндэр харюусалгатайгаар хүмүүжүүлгые һайжаруулха хэрэгтэй. Партийна организаци бүхэндэ коммунистнуудай бэе бэедээ шанга эрилтэтэйгээр хандаха эрхэ байдал хангаха шухала.

Эдэ бүгэдэ партийна организацинуудай дайшалхы шадабари дээшэлүүлхэ, юһэдэхи табан жэлэй түсэб, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ коммунистнуудай үүргэ, харюусалгые бүри дээшэлүүлхэ байна.

БАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

НҮХЭР И. Ф. ИВАНОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

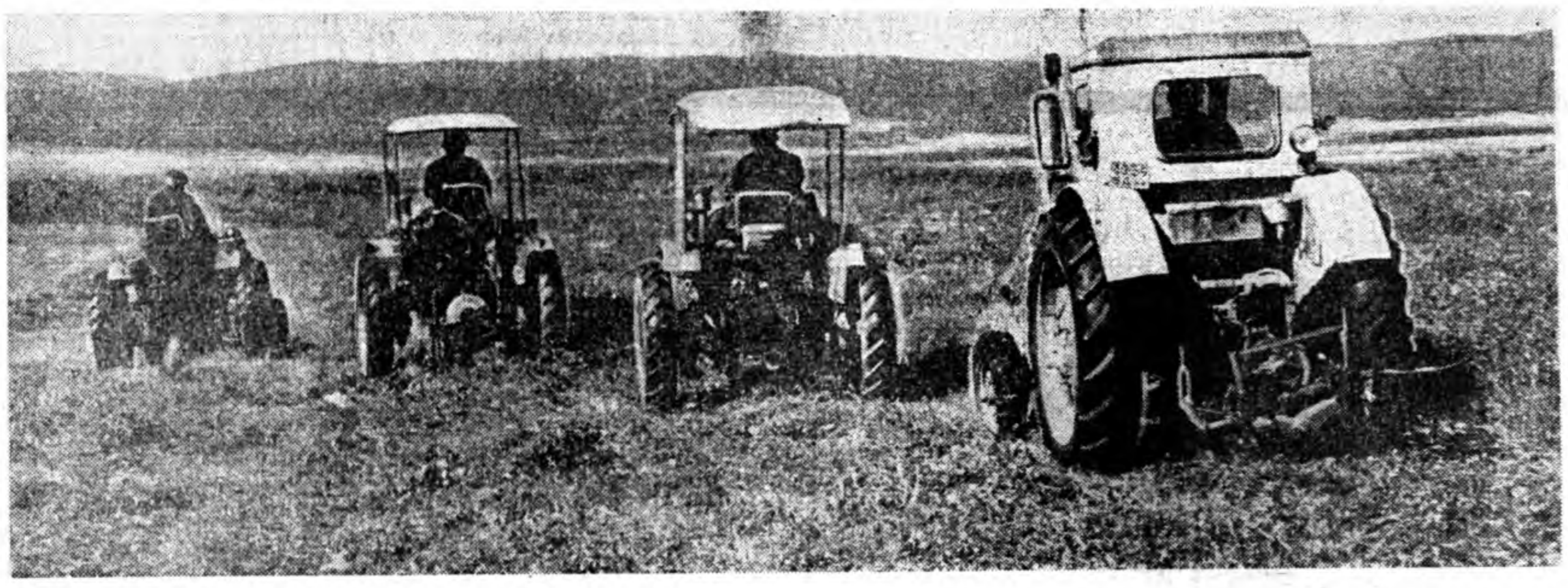
Республикын совет. хүдөө ажахын эмхи зургаануудта үнинэй саг соо һайнаар хүдэлһэнэй нь түлөө, түрэлөөр 60 наһа гүйсэнтэйнь дашарамдуулан Хяагтын аймагай Хяагтын совхозой ахамад экономист **Иванов** Иван Федоровичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Б. СЕМЕНОВ.**

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **К. МАСЛОВ.**

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1972 оной июлиин 4.

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭДЭ ШЭНЭ АРГАНУУДЫЕ ҮРГЭНӨӨР ХЭРЭГЛЭЕ

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛТЭЙ ТАНИЛСАГТЫ

СЕНАЖ—ШЭМЭТЭЙ ТЭЖЭЭЛ

Шэмэтэй, һайн янза бүриин үбһэ тэжээл элбэгээр, адууһа малдаа бардам хүрэхөөр бэлэдхэжэ шадаад байбал, мяхан, һүн, нооһон болоод бусад продукци ехээр абтаха байһаниинь хэндэшье мэдээжэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай республикын ажахынууд ороной түрүү колхоз, совхозуудай жэшээгээр хээрын ногоо сабшаад хатаажа, үбһэн болтоод һурилхыегөө хажуугаар, сабшаһан ногоо бага һүүрээгээд, нүхэндэ хэжэ, сенаж болгон дарадаг дүршэл хэрэглэнэ.

Сабшагдаһан ногоое сенаж болгожо дарахада эрхим шанартай тэжээл бэлэдхэгдэхэһээ гадна, ажалайнь гаргаша һураггүй бага боложо үгэнэ, үбэлдөө абажа малда эдюулхэдэшье зохид байна. Жэшээлхэдэ, хээрын ногоое сабшаад, газартань хэбтүүлжэ, һайса хатаһан хойнонь тармажа, суглуулжа абаад һурилхэдэ, ногооной сэсэг, набшань бутаржа гээгдэдэг, горитой шэмэньшье һаладаг ха юм. Харин сабшагдаһан үбһые ехээр хатаангүй, бага һүүрээгээд суглуулжа, шулуун ханатай нүхэндэ һайса нягтаруулан дарахада, үбһэн ногообтор зандаа, сэсэг набшатаяа, шэмэ шүүһэтэеэ абтана бшуу.

Сенажай «амта» таниһан ажахынууд республика соомнай жэлһээ жэлдэ олон боложо байна. Нёдондо 14 аймагуудаймнай колхоз, совхозууд түрүүшынхеэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ энэ түрүү арга хэрэглэжэ, хамта 20,4 мянган тонно сенаж дараа һэн.

Сабшагдаһан ногоое газартань хэбтүүлжэ, 45—55 процент шиигтэйшэг болгожо һүүрээгээд нүхэндэ хэжэ дарахада, дан ехэ нойтон бэшэ хадаа досоогоо эһэхэгүй, органическа кислотность бии болохогүй, үжэхэшьегүй байна. Тиигэбэшье шиигтэйшэгээр хуряажа, нүхэндэ дарагдаһан ногоон хэзээшье буритахаяа һанадаг. Тэрэ бурииинь дан ехэ болохогүйн тула дарагдаһан сенажые дээрэһээнь хии агаарай орохогүйгөөр һайса хушаха хэрэгтэй.

Үбһые нойтоор ногоон зандань хуряажа, нүхэндэ хээд дарахада силос лэ болоно гээшэ гэжэ заримань һанадаг. Тиимэшье бэшэ. Сенажай ногоон силосэйхидэ орходоо кислотность багатай, ургамалай саахар һайнаар баригдажа, тэрэ шэмэ шүүһээрээ хээрэ ургажа байһан ногоонһоошье дутуугүй шахуу байдаг. Ондоогоор хэлэбэл, энээниие «үбэлэй ногоон бэлшээри» гээшэ гэжэ хүнүүдэй хэлсэдэг зүйтэй ха юм.

Үнгэрэгшэ жэлдэ манай туршалгын станциин Ивалгын ОПХ-да хамта 1668 тонно сенаж дарагдаа һэн. Манай эндэ тус аргын түрүүшынхеэ хэрэглэгдэһэн дээрэһээ ажахынгаа зарим тэды дүй дүршэл, ушарһан дутуу дунданууд тухай тобшохоноор хэлэхэ ёһотой болоно.

Нэн түрүүн сабшалангай ногооной эгээл шэмэтэй һайн, түлэг ургажа байхада сабшагдана. Жэшээнь, бобово ногооной буурсаглажа байхада, харин залаатай ногооной дээрээ һэмбэгэр сасагтай боложо эхилһэн үеэр сабшаха хэрэгтэй. Манай ажахы ногоогоо КС-2,4 түхэлэй косилкануудые ДТ-20 гү, али Т-40 түхэлэй тракторнуудта шагтагалаад, ногоогоо сабшадаг юм. Сабшагдаһан ногооной газартаа хэбтэжэ, түргэн хатаха, һүүрэхын тула КЗН-2,1 гү, али КС-2,1 косилкада ПТП-2 гэжэ үбһэ монсогойлон урбуулдаг түхеэрэлгэ (плющилка) холбоод шэрэхэдэ һайн. Энэ хоёр машиные ДТ-20 гү, али МТЗ-50 тракторта шагтагалдаг. Тиимэ плющилкын үгы байһан дээрэһээ нёдондо сабшагдаһан ногоое газартань хэбтүүлжэ, һайса һүүрээгээд лэ тармажа абаа һэмди. Энэ жэлдэ ажахыда тиимэ ПТП-2 түхэлэй машинанууд бии болоо. Тэдэниие хэрэглэжэ сабшагдаһан ногоое бүри түргэн һүүрээгээд хуряажа, сенаж дараха аргатай болонхой.

Нойтон ногоое заабол 45—55 процент шиигтэй болотор һүүрээхэ гээшэ эгээл харюусалгатай хэрэг. Энээнһээ дан ехээр хатаажа болохогүй, мүн дутуу һүүрээгээд, ехэ нойтоор абахада баһал муу. Сабшагдаһан ногоое нэгэ хэды саг соо газартань хэбтүүлээд, хэды шэнээн шиигтэйб, хэр зэргэ шэмэ шүүһэтэйб гэжэ лабораторидо шалгадаг байгаабди. Тэрэнһээ гадна, унагаагдаһан ногоое гараараа барижа үзөөд, шииг нойтыень тодорхойлдог байгаа. 50—55 процент шиигтэй һаа, ногооной эшэ үшөө нугархай зандаа, бага һальбинихай, дээгүүрхи набша намаань ногоохон байха. 40—45 процент шиигтэй һаа, доогуурхи набшаһаниинь хатажа буршыһан, эшыень гарай хюмһануудай хоорондо хабшаад үзэхэдэ, багахан шүүһэн гарадаг, набшаһадай һалаа хухаржа эхилдэг.

Ногооной түргэн хатахын тула тэрэниие урбуулха, һэлихэ хэрэгтэй. Тиигэхын тула ГВК-6,0 түхэлэй түхеэрээн һабартай тармуур хэрэглэхэдэ болоно.

Сабшаһан ногооной хэр һүүрээгдэһэниие шалгаха олон ондоо арга бии. Манай һанахада, ногоо сабшамсаараа шэгнээд, тээ һүүрэһэн, хатаһан хойнонь дахин шэгнэжэ үзөөд, хэды шэнээн шиигтэйень тодорхойлбол таатай гэжэ һанагдана. Һая сабшагдаһан ногоон 70—80 процент шиигтэй байдаг. Тиимэ һэн хойнонь сенажда дарахын тула хоёр килограмм нойтон ногооной 1,4—1,5 килограмм болотороо һүүрэхэдэнь лэ хуряажа эхилхэ ёһотой.

Тусхай технологиин ёһоор сенажда дарагдаха үбһэнэй баал суглуулагдаад, хэршэгдэхэ зэргэтэй. Манай ажахыда тармагдаһан үбһэ КНУ-11 түхэлэй тракторай нагшуургаар нэгэ тээшэнь түлхюулжэ суглуулаад, СШР-0,5 гэдэг үбһэ һурилдаг түхеэрэлгээр автомашинануудта ашаалдаг юм. Тэдэ автомашинанууд ногоогоо сенаж дараха нүхэндэ абаашажа буулгадаг байна.

Гэхэтэй хамта хэршэгдээгүй ногоо нүхэндэ хэжэ ехээр дарахада һүүлдэнь, үбэлдөө малтажа абаха талаар ехэ хүшэр, ажал схэтэй болоно. Энээниие хараада абажа, байгша ондо сенажда дараха ногоое хуу хэршэдэг болохомнай. Мүнөө жэлдэ Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахы ногоо хэршэхэ КС-1,8 «Вихрь» гэжэ түхеэрэлгэ абанхай.

Шулуу, бетоноор ханалагдаһан нүхэндэ сенаж дарахада тэжээл шанартайгаар абтана. Тинхэдээ 300 тоннын багтаха багахан нүхэнүүдые бэлдэбэл таарамжатай. Юуб гэхэдэ, нэгэ нүхые 2—3 хоног соо заабол ногоогоор дүүргэжэ хушаха хэрэгтэй. Нүхые 30 метр утатай, 5 метр үргэнтэйгөөр, 3 метр гүнзэгыгөөр хэхэ байна.

Сенажда дарагдаһан ногооной шанараа гээхэ, муудахагүйн тула нягталан дараха, дээрэһээнь хии орохогүйгөөр хушаха гээшэ тон шухала. Дарагдажа байһан ногооной дороһоо хэр халажа байһые тусхай ута хадхуууртай термометр доошонь хадхаад, хэмжэхэ ёһотой. Досоогоо 37 градусһаа дээшэ халуун болоо һаань, бүри түргэнөөр, нягтаар дараха, дары дүүргэжэ хушаха байна. Досоогоо хиигүй һайнаар дарагдахынь тула нүхэндэ хэгдэһэн ногоое С-100 трактораар дарадагбди. Нүхэеэ үбһөөр дүүргэһэнэй һүүлдэ дээрэнь һая сабшагдаһан ногоо 30—40 сантиметр зузаанаар дэлгээд, дахин нягтаруулан дарадаг. Тиигээд лэ удаань синтетическэ плёнкоор хушажа, дээрэһээнь 15—20 сантиметр зузаанаар хюрөөгэй хибэдэһэ адхана, шорой хаяна. Энэ жэлдэ дарагдаһан сенаж дээрээ хюрөөгэй хибэдэһэ адхаад, үшөө дээрэнь баглалагдажа уягдаһан һолоомсор хушаха гэжэ шиидээбди.

Иигэжэ дарагдаһан сенаж ямар шанартай байнаб? Үбэл задалхада сенаж болгогдожо дарагдаһан үбһэн бороҺтор ногоон үнгэтэй, хангалтама үнэртэй байгаа. Үхэр мал ехэл амтархан эдеэ. Хэрбээ силос, хуурай үбһэ эдижэ байһан үнеэдэй кормушка соо бутархай юумэ ехэ үлэдэг һаа, сенажһаа юуншье үлэдэггүй байба. Лабораторидо шалгажа үзэхэдэ, манай ажахыда дарагдаһан сенажай килограмм бүхэндэ 95 грамм түүхэй протеин, 37 миллиграмм каротин байгаа. харин юрын лэ аргаар абаһан үбһэнэй килограмм бүхэндэ оройдоол 6,50 грамм протеин, 15,6 миллиграмм каротин байдаг шуу. Ондоогоор хэлэбэл, сенаж (шэмэ-шүүһэнэйнгээ, протеин, каротинайнгаа талаар гансал хүсы үбһэ, донниигой ногоогоор хэһэн витаминтай үбһэнэй гурилда хүрэнэгүй.

Энэ жэлдэ туршалгын ажахы 2000 тонно сенаж дараха зорилго табина. Иимэ тэжээл бэлэдхэхэ тусхай оньһожоруулагдаһан отряд бии болгогдохо юм. Тиигэжэ бүхы технологиинь наринаар сахяад, ажалыень һайнаар эмхидхээд байбал, хямда сэнтэй, эрхим шанартай тэжээл богони болзорто ехээр бэлэдхэгдэхэ байна.

Ц. ГАЛСАНОВ,
Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин научна хүдэлмэрилэгшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахыда сенаж дараха ногоон сабшагдажа байна. 2. Мүн энэ ажахыда сенаж дарагдажа байна. (1971 ондо абтаһан фотонууд).

Б. ПОПОВОЙ фотонууд.

СОВЕТ-КУБЫН ХЭЛСЭЭНҮҮД ДҮҮРЭБЭ

Кубын Коммунис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, Кубын Республикын Революционно правительствын Премьер-Министр нүхэр Фидель Кастро Рустай, Кубын КП-гэй ЦК-гай секретариадай гэшүүн, Кубын Республикын Революционно правительствын министр нүхэр Карлос Рафаэль Родригестой КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. В. Подгорный, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. Косыгин июлиин 4-дэ Кремль соо уулзаба.

Советскэ Союзай Коммунис партиин ба Кубын Коммунис партиин хоорондохи аха дүүгэй холбоое саашадань гүнзэгырүүлхэ тухай, Советскэ Союзай ба Кубын Республикын хоорондо хани барисаа, али бүхы талын харилсаа холбоо хүгжөөхэ тухай һанамжануудаа мэдэлсэлгэ хани халуун, нүхэр ёһоной хөөрэлдөөнэй үедэ түгэсхэгдэһэн байна. Тэрэшэлэн уласхоорондын байдалай, мүн социализмые, коммунис ба хүдэлмэришэнэй хүдэлөөе, эб найрамдалай, арадуудай социальна дэбжэлтын хэрэгые бэхижүүлхэ зорилгоор харилсаа холбоо байгуулха шухала асуудалнуудые хаража үзэлгэ мүн лэ түгэсхэгдөө.

Совет-кубын хамтын коммюникегэй текст хэлсээнэй үедэ зүбшэтдөө.

(ТАСС).

Түүхын ба соёлой памятнигуудые хамгаалха бүхэроссин бүлгэмэй II съезд

ЛЕНИНГРАД. (ТАСС-ай корр.). Түүхын ба соёлой памятнигуудые хамгаалха бүхэроссин бүлгэмэй II съезд ородой архитектурын гайхамшаг памятник бологшо Таврическа ордон соо июлиин 4-дэ нээгдэбэ.

Олон үетэнэй байгуулһан соёлой баялигуудые хамгаалха ба арьбадхаха тушаа Ленинэй зааһан захяануудые дүүргэжэ байдаг бүлгэмэй ажал ябуулга үргэн ехэ ба олон янзын юм. Мүнөө тус бүлгэм долоо миллион үүсхэлшэдые нэгэдүүлнэ.

Бүлгэмэй Центральна Соведэй президиумэй түрүүлэгшэ, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. И. Кочемасов тобсоото элидхэл хээ. СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо бэлдэхэ зорилгонуудта тааруулаар бүлгэмэй хүдэлмэри мүнөө үедэ хэгдэнэ гээд тэрэ тэмдэглээ.

•Съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

КРЕМЛИИН ЕХЭ ОРДОН СОО УУЛЗАЛГА БОЛОБО

Кубын Коммунис партиин Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, Кубын Республикын Революционно правительствын Премьер-Министр Фидель Кастро Русай хүндэлэлдэ зорюулан, Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй правительство Кремлиин Ехэ ордоной Георгиевска зал соо июлиин 4-дэ уулзалга хээ.

Фидель Кастротай хамта, тэрээнтэй сут ябалсаһан партийна ба гүрэнэй ажал ябуулагшад, Кубын Республикаһаа Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Рауль Гарсия Пелаес уулзалга дээрэ байлсаа.

Совет талаһаа нүхэд Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, И. В. Капитонов болон К. Ф. Катушев, мүн СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор, СССР-эй министрнүүд, гүрэнэй комитедүүдэй түрүүлэгшэнэр, наука ба соёл культурын ажал ябуулагшад, сэрэгэй начальнигууд, лётчик-космонавтнууд, олониитын түлөөлэгшэд уулзалга дээрэ байлсаба.

СССР-тэ байдаг дипломатическа түлөөлэлгын зургаануудые толгойлогшонор айлшадай дунда бии байгаа.

Кубын Республикын ба Советскэ Союзай гүрэнэй гимнүүд уулзалгын эхилхын урда тээ гүйсэдхэгдөө.

Уулзалга аха дүү ёһоной, хани халуун оршон байдалда үнгэрөө.

(ТАСС).

Дайнай ветерануудай советскэ комитедтэ уулзалга болобо

Норвегиин худалдаа наймаанай флодой морягуудай-дайнай ветерануудай союзай делегацитай дайнай ветерануудай советскэ комитедтэ июлиин 4-дэ комитедэй түрүүлэгшэ армиин генерал П. И. Батов уулзаба. Комитедэй түрүүлэгшын орлогшо генерал-полковник Ф. Ф. Кузнецов, комитедэй харюусалгата секретарь А. П. Маресьев хөөрэлдөөндэ хабаадалсаа.

(ТАСС).

НАЙДАМТАЙ ТУҺАЛАГШАД

ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ой улам ойртожо байна. Энэ ехэ һайндэрые манай республикын комсомолшууд болон залуушуул шэнэ амжалтаар угтаха гэжэ хүсэлэл оролдолгоёо гаргана. Үйлэдбэриин ажал ябуулгын түлөө харюусалгатай байдагаар, эдэбхи үүсхэл бадарангяар залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ гээшэ комсомолой организацинуудай бэелүүлхэ гол зорилгонуудайнь нэгэн болоно. Энэ талаар арга дүршэлшье элбэг, бэлиг шадабаришье ехэ болонхой гээшэ. Тэдэ арга дүршэлнүүдэйнь нэгэн хадаа «Комсомолой прожекторэй» ажал ябуулга болоно.

«Комсомолой прожекторэй» удха шанар нилээд ехэ. Гушаад оной эхеэр «хүнгэн кавалериин» хүсөөр али олон шалгалтанууд хаа хаанагүй болодог байгаа. «Хүнгэн кавалери» хадаа анха түрүүн 1928 ондо бии болоһон түүхэтэй. Тэрэл үеһөө эхилжэ, «хүнгэн кавалери» тухай партиин ЦК-гай, ВЛКСМ-эй ЦК-гай шиидхэбэринүүд дотор, мүн бусадшье документнүүд дотор дурсагдажа эхилээ юм. 1934 ондо болоһон ВКП(б)-гэй XVII съездын абаһан «Партийна, совет байгууламжа тухай» тогтоол соо ажал хэрэгээрээ бэсэ харуулһан, «хүнгэн кавалериин» эмхиие һэргээхэ эрилтэ табигдаһан бэлэй. Тиигэжэ «хүнгэн кавалери» болбол 1962 он хүрэтэр саг үргэлжын ажал ябуулга эрхилжэ байһан шуу.

1962 ондо Москвагай, Ленинградай, Киевэй, Харьковай комсомолой организацинуудай үүсхэлээр «Комсомолой прожекторэй» түрүүшын штабууд, отрядууд, постнууд байгуулагдажа эхилээ һэн. Тэрэнһээ хойшо «прожектористнуудай» ажал ябуулга дэлгэрһэн зэргэтэй. Комсомол хинагшадай ажал хүдэлмэриие ходо хүтэлбэрилжэ, хинан шалгажа байхые, дутуу дунданууд тушаань һануулжа, заабарилжа байхые парти хадаа ходо эрилтэ табижа байһан, мүнөөшье табиһаар лэ гээшэ.

«Комсомолой прожектор» хадаа ниитын үйлэдбэри нарижуулан һайжаруулха хэрэгтэ ажалша залуушуулые олоор элсүүлэн хабаадуулха ниитын ехэ хүсэн болоно. Манай республика дотор «Комсомолой прожекторэй» 1.086 штаб, 2.839 постнууд байгуулагданхай. Тэдэнэй зэргэдэ 10.173 хүбүүд, басагад жагсанхай. Гадна 1.133 комсомолшууд арадай хиналтын органуудта һунгагданхай бшуу. «Комсомолой прожекторэй» 155 штабые залуу коммунистнууд хүтэлбэрилнэ. Штабуудай начальнигуудай хахадһаа наашань дээдэ, гүйсэд бэшэ дээдэ, тусхай дунда һургуулиин эрдэмтэй хүнүүд.

«Комсомолой прожекторэй» хүдэлмэриин гол шэглэлынь хадаа, нэгэдэхеэр, үйлэдбэриин арга боломжонуудые элирхэйлхэ хэрэг болоно. Энэ талаар «прожектористнуудай» хэһэн, бүтээһэн юумэнүүд яһала элбэг. Алмалта, арьбалалтын түлөө тэмсэлдэ хам оролсоно. «Прожектористнууд» үйлэдбэри дээгүүр али олон шалгалтануудые хэжэ, 300 мянга гаран түхэригэй алмалта туйлаха арга зам олоһон байна.

Юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлынь ябажа байна. Шэнэ үдэр бүхэн, үнэндөө, шэнэ амжалта асарна. Үйлэдбэри дээрэхи юрэ бусын гаргашануудые үндэһөөрнь усадхажа шадаа хада туйлаһан амжалтамнай бүришье ехэ байха бэлэй. Хүдэлмэриин сагые зүбөөр ашаглалга хадаа үйлэдбэри болон ажалай эмхидхэлэй ёһотойл толинь болоно үгэнэ. Тиимэһээ энэ жэлдэ манай республикын «Комсомолой прожекторэй» штаб болон отрядууд «хүдэлмэриин сагай минута бүхэниие шанга хиналтада» абаха гэһэн уряатайгаар ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Комсомольская правда» газетэтэй хамтаржа соносхоһон бүхэсоюзна шалгалтада эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байнхай. Ажалай эмхидхэлэй мууһаа боложо, хүдэлмэриин саг хиидэ хаяха, ажалай журам эбдэхэ ябадалнуудтай предприятинуудай комсомолой эдэбхитэд эрид шууд тэмсэжэ байна. Энэ шалгалтаһаа хойшо хүдэлмэриин саг шалтагаангүйгөөр хаяха ябадал нилээд үсөөрөө. Хүдөө нютагуудтахи «прожектористнууд» баһал ехэ хүдэлмэри хэжэ байдаг. Малай үбэлжэлгын хаһада, хабарай тарилгын, тэжээл бэлэдхэлгын болон ургаса хуряалгын үедэ тэдэнэй ажал ябуулга бүришье эдэбхижэдэг зэргэтэй.

«Прожектористнуудай» ажал ябуулгын хоёрдохи шэглэлынь хадаа залуушуул тухай хуули ёһонуудай хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһые хиналта болоно. Энэ асуудал шиидхэхэ хүдэлмэридэмнай республикын захиргаанай органууд ба арадай хиналтын органууд ехэ туһа хүргэдэг юм. Залуушуулай ажаллахада таатай зохид эрхэ байдал тогтоожо шадаагүй, комсомолой организациин һулаар хүдэлдэг газарта хүбүүд, басагад үни тоггодоггүй байгаа. Тиимэ газарта «прожектористнуудшье» баһал элдэб эсын алдуу эндүүтэй эбсэшоод, һанаа амгалан байдаг ёһон бии. Энэ манай хүдэлмэриин ехэ дутагдал мүн болоно.

«Комсомолой прожекторэй» гэшүүн бүхэн хэһэн хүдэлмэри тушаагаа залуушуулда ходо хөөрэжэ, тоосоогоо барижа байха уялгатай. Иимэ хэмжээ ябуулга хадаа аша туһатай, хүдэлмэриинь урагшань татасатай байха һэн. Энэ тэрэ дутагдалнуудые элирхэйлээбди гэлсэдэг ёһон бии. Бидэ энээгээр хүдэлмэреэ хизаарлаха зэргэгүйбди. Гол шухалань хадаа эдэ дутагдалнууд ямар ушарһаа шалтагаантайб гэжэ үндэһыень бэдэржэ олохо ёһотойбди.

«Комсомолой прожекторэй» байгуулагдаһан сагһаа хойшо тэбхэр арбан жэл үнгэршэбэ. Энэ ушартай дашарамдуулан, ВЛКСМ-эй обком, «Комсомолой прожекторэй» областной штаб хадаа з... луу үетэниие коммунис ёһоор х... мүүжүүлхэ талаар ябуулдаг е... хүдэлмэреэ улам һайжаруулх... түлөө бүхы хүсэ шадалаа, о... бэлигээ хандуулха байһанда... «прожектористнуудта» этигэ... «Прожектористнуудай» хүдэлм... тиимэ бэлэхэнээр бүтэшэхэ з... бэшэ, зарим тээгүүр тэдэнэр... тиимэ ехэ дуратайшье бэшэ бай... болодог. Теэд яахабши. Ажаб... далда элдэб ушар дайралда... ха юм даа. Амжалташье бии, д... тагдалнууд баһал бии. Зүгө... «Комсомолой прожекторэй» хүс... улам ургажа байна. Тиимэһээ а... жалтань бүри арьбан, дүй д... шэлынь улам баян болојо б... хань лабтай.

В. ПОДЛЕСНОВ,
ВЛКСМ-эй обкомой секретарь, «КП»-гэй областной штабай түрүүлэгшэ.

Ремстройтрестын харгы барилгын управлениин Николай Степанович Замешаевай хүтэлбэрилдэг бригада коммунис ажалай бригадын хүндэтэ нэрэ зэргэдэ дэмы хүртөөгүй юм. Тэдэнэр хото городой үйлсэ тротуарнуудые, талмайнуудые, ехэ ехэ харгынуудые асфальтаар хушажа жэгдэлдэг. Тэдэнэй бүтээһэн хүдэлмэринь хододоо үндэр сэгнэлтэдэ хүртэдэг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бригадын гэшүүд В. С. Ивaницкая, П. А. Медведьева гэгшэд ажал дээрээ.

Д. БАЛДАНОВАЙ фото.

ЭКОНОМИКО ШУДАЛХА ЛЕКТОРИ

ТАРЯАШАД, МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ АЖАЛАЙ БҮТЭЭСЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ ТУХАЙ

Ажалай бүтээсэ түргэнөөр дээшэлүүлжэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгохо асуудалда КПСС-эй XXIV съездын резолюци дотор, 1971—1975 онуудта арадай ажахые хүгжөөхэ табан жэлэй түсэб тушаа съездын Директивэнүүд соо онсо анхарал хандуулагданхай. Мүнөө үедэ энэ асуудалые амжалтатайгаар шиидхэхэ арга боломжонууд бии болојо байна. Юуб гэхэдэ, колхоз, совхозуудай үйлэдбэри бүтээсэ ехэтэй машина, зэмсэгүүдээр хангагдажа байна ха юм. Үнгэрһэн табан жэлэй туршада Россиин Федерациин колхоз болон совхозуудта ажалай бүтээсэ 47 процентээр дээшэлһэн гэхэ гү, али урдахи табан жэлэйхиһээ 2,5 дахин үлүүтээр ехэ болоһон байгаа.

Шэнэ табан жэлдэ хүдөө ажахыда ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын тула химиин туйлалтануудые үргэнөөр хэрэглэхэ, мелиорациин хүсөөр газараа һайжаруулха, үйлэдбэриие үргэлжэдэнь онһожоруулха шэнэ машина, түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ хэмжээнүүд абтаха байнхай. Мүн үйлэдбэриие тусхай мэргэжэлтэй болгохо, эрдэмэй болон түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ түргэнөөр нэбтэрүүлхэ, колхоз, совхозуудай ажахые хүгжөөхэ, экономическа урмашуулга хэрэглэхэ, тэдэниие электрын элшэ хүсөөр хангаха талаар ехэ юумэн хэгдэнэ.

Газар тарьялангай һалбарида ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын тула нэн түрүүн ургаса ехэ болгохо зорилго табигдана. Тиихэдээ хүрьһээ үрэжэлтэй болгохо, һалхи, һанһаа хамгаалха, бүртаг ногоондо даруулхагүй гэжэ оролдохо болоно. Хура бороо бага ородог газарта тарьялан, сабшалан, бэлшээрии уһалха, намаг хатааха хэмжээнүүд абтаха ушартай.

Гэхэтэй хамта тарилгада һайн сортын, нютагай эрхэ байдалда эгээн баян ургаса үгэхэ сортнуудые бии болгожо, тэрэнээ һайнаар ургуулха хэмжээнүүд түрүү ажахынуудта, область, хизаарнуудта абтажа байнхай.

Тарьяанай ургасада хуряалгын болзор ба шанарынь ехэ нүлөөтэй. Жэшээнь, Красноярска хизаарай «Хуторок» гэжэ совхоздо шэнжэлгэ хэжэ үзэхэдэ, иимэ дүн харагдаа. Тарья хуряалгын түрүүшын үдэр гектарай 28,3 центнер ургаса абтаһан байбал, табадахи үдэртэнь 27,5 центнертэ, 10-дахи үдэртэнь—24,8 центнертэ, 12-дохи үдэртэнь—23.1 центнертэ орошоһон байна. Тиигэжэ олон үдэртэ хуряаһанһаа ургасань гектарай 5,2 центнерээр гэхэ гү, али 20 процентээр доошолһон байна.

Тарьялангай ургасада, мүн ямар болзорто паар хахалагдаһаниинь, минеральна үтэгжүүлгэ болон наг шэбхэ хэр зүбөөр оруулагдаһаниинь нүлөөлдэг байха юм. Республикымнай түрүү ажахынууд тарья хуряалгаа комплексно аргаар үнгэргэжэ, комбайнай һүүлээр нэгэн доро һолоомыень обоолжо, намарай паар саг дары элдүүрилжэ абтана ха юм.

Ган гасуурта дайралдадаг манай республикын эрхэ байдалда газараа саг соонь уһалха, уһалууриин газар зүбөөр хубаарилан тарилга хэхэ гээшэ ехэ удха шанартай. Газар уһалалгада түрүү онол аргануудые, машинануудые хэрэглэхэ шухала. Эндэ наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ хүсэд нормоор оруулжа, ехэ ургаса үгэдэг сортын үрэһөөр тарилга хэхэдэ үрэ ехэтэй байһаниинь элитэ.

Ойрын жэлнүүдтэ баян ургаса үгэдэг шэнэ сортын орооһото ургамалнуудые орон дотороо адагынь 10 миллион гектарта тариха зорилго табигдана. Гансахан энээнэй ашаар 4—5 миллион тонно орооһо тарьян нэмэжэ абтаха ушартай.

Гэхэтэй хамта ажахы бүхэндэ өөрын һайн сортын үрэһэтэй болохо, үрэһэ хааха, тэрэниие сэбэрлэхэ хүдэлмэриие тарья хуряалгатай суг ябуулжа, ургаса хуряалгын дүүрэһэнэй һүүлээр адагынь нэгэ һарын туршада бүхы үрэһэеэ тарилгын шанарта хүргэхэ эрилтэ табигдана. Тиихэдээ колхоз, совхоз, бүхэндэ ү р э һ э ургуулха тусхай отделени гү, али бригадатай байжа, тэдэниие орооһо сэбэрлэхэ һайн машинануудаар хангаха, цементын шалатай, һарабшатай тоогуудые тэндэ түхеэрхэ, агаараар үлеэлгэжэ орооһо хатааха түхеэрэлгэтэй үрэһэнэй складуудые бариха болоно. Мүн эдэ отделени, бригада, звенонуудта бүтээсэ ехэтэй шэнэ трактор, машинанууд үгтэхэ байна. Бэшэ хуушан техникэ бусад бригадануудта хубаарилагдаха жэшээтэй.

Механизаторнуудай ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын тула шэнэ түхэлэй, хүсэ ехэтэй тракторнуудые зүбөөр ашаглаха, хүсыень дүүрэнээр хэрэглэхэ машинануудаар хангаха шухала.

Мүн ургаса хуряадаг машинануудые зүбөөр хубаарилан хэрэглэхэ гээшэ ехэ удха шанартай. Мүнөө үедэ эдэ машинануудай хүдэлгэгдэхэ сагайнь миин 0,4—0,5 хубинь ашаглагдана гээшэ. Комбайнуудай хүдэлгэгдэхэ сагайнь хахадһаа ехэнхинь бункертай орооһо буулгаха, техническэ болон технологическа харууһалга хэхэ хэрэгтэ һалана бшуу. Тиимэһээ ургаса хуряалгын машинануудые һаадгүйгөөр хэрэглэхэ асуудалда гол анхарал хандуулагдаха байна. Илангаяа ургаса хуряалгада машинануудые бүтээсэ ехэтэйгээр, һаадгүйгөөр хүдэлгэхэ хэрэгтэй. Нүгөө талаһаа «СК-4» комбайнуудай бункерые 2 тонно тарла орооһоор үргэдхэхэдэ зохид. Иимэ хубилалта ажахы бүхэн хэжэ шадаха. Мүн энэ комбайнһаа тарья буулгадаг хоолойень 0,8 метрээр үргэжэ үгэхэдэ зохид байһыень түрүү механизаторнууд элишэлэнхэй. Эдэ хэмжээнүүдые бэелүүлээд байбал, комбайнернуудай ажалай бүтээсэ 10—12 процентээр дээшэлүүлхэ арга бии.

Тарьялан дээрэхи бүхы хүдэлмэриие хаһа сагтань богони болзорто хэжэ байхын тула бүхы трактор, машинануудые зүбөөр ашаглаха, тон шухала. Халаан бүхэндэ трактор, комбайнуудаар ехэ ажал хэхэ гэбэл, тэдэниие һайнаар заһабарилха, саг соонь техническэ харууһалга хэжэ байха, агрегадуудые зүбөөр бүридүүлхэ болон эмхидхэлэй бусад хүдэлмэри гуримшуулха байна. Илангаяа трактор, комбайнуудта хүдэлхэ шадабари ехэтэй механизаторнуудые һурган бэлдэхэ ушартай.

Газар тарьялангай һалбарида хүдэлдэг хүнүүдэй ажалай бүтээсын хүгжэлтэ, мүн тэндэ ажахын тоосоо нэбтэрүүлһэнһээ дулдыдаха юм. Эндэ механизаторнууд ямар гаргашатайгаар хэды шэнээн продукци абааб гэжэ эли байха жэшээтэй. Ажахын тоосоо нэбтэрүүлһэн газарта ажалай эмхидхэл, мүнгэ зөөри гаргашалгын хойноһоо хиналта һураггүй һайн байдаг шуу. Юуб гэхэдэ, коллектив бүхэндэ үйлэдбэриин даабари, гаргашын лимит заабол хүргэгдэдэг байна ха юм. Тиимэһээ колхоз, совхоз бүхэндэ бригада, звенонуудые ажахын тоосоондо оруулха гээшэ түрүүшын эрилтэ мүн. Энэ ушарта механизаторнуудай ажалай түлөөһые үйлэдбэрилһэн продукциинь зэргээр тогтоохо, түсэбһөө гадуур абаһан продукциин түлөө нэмэлтэ түлбэри үгэхэ жэшээтэй. Тиигэбэл ажалай түлөөһэнэй ургалта ажалай бүтээсын хүгжэлтэһөө түрүүлхэгүй байна ха юм.

С. ЖАНЧИПОВ,
Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин экономикын таһагые даагша.

АРАДАЙ ХИНАЛТЫН БУЛ...

НИИТЫН ХҮСЭНДЭ ТҮШЭГЛЭН...

МАНАЙ ОНОХОЙН модоной комбинат үйлэдбэриингөө гаргадаг продукциингаа хэмжээгээр, хүдэлмэрилэгшэдэйнгөө тоогоор нилээд томо, олон цех, участогһаа бүридэдэг предприяти юм. Мүн коллективэй ажал хүдэлмэришье яһала урагшатай ябана гэхэдэ алдуугүй. Юһэдэхи табан жэлые бараг һайн үрэ дүнтэйгөөр эхилэнхэй. Жэшээнь, түрүүшынь жэлэй продукци саашань хэрэглэгшэдтэ дамжуулан худалдаха түсэб 102,2 процент, товарна продукци гаргаха даабари 102,6 процент дүүргэһэн байна. Тиигэжэ түсэбһөө үлүүлэн 319,4 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөө һэн.

Энэ жэлэй эхинһээшье зарим гол һалбаринуудта ажалай алхаса, үйлэдбэриин ашаг үгэсэ яһала гэмгүй үрэ дүнтэй. Зүгөөр модоной дутамагаар асарагдадаг дээрэһээ боложо, шпала хюрөөдэлгэ нилээд гээгдэлдэ оронхой. Ойһоо ута зандаа асарагдаһан модоной шанар муу, 30 процент хүрэтэр үлэгдэл болоно. Энэ мэтын дутагдалнууд манай коллективэй хүдэлмэридэ үшөөл олон байһаар.

Гэбэшье саашадаа эдэ дутуу дундануудаа усадхажа, байдалаа бүхы талаарнь һайжаруулха арга боломжо манда бии. Эдэ дутагдалнуудаа усадхаха хэрэгтэнь предприятиин, дирекци, парткомой ба профсоюзай организациин ажал ябуулгада олониитын хүсэн ехэ туһа хүргэхэ арга шадабаритай байна. Тэрэ ниитын ехэ хүсэнэй нэгэ бүлэгынь хадаа арадай хинагшад болоно. Комбинадай дэргэдэ нэгэ гол участок ба цехүүдэй 12 бүлэг, 29 пост байгуулагданхай. Тэдэнэр 234 эдэбхитэдһээ бүридэнэ. Эдэнэр сооһоо олон нүхэд хоёрдохи, гурбадахи, дүрбэдэхеэ һунгагдаһан байха. Тиимэ нүхэд арадай хиналтын хүдэлмэриин ехэ дүршэлтэй байһаниинь мэдээжэ ааб даа.

Комбинадай коллективэй амжалтада арадай хинагшадай оруулһан хубита ехэ байна. Тиигэбэшье бидэ хубитаяа яһала оруулалсаад лэ байнабди гэжэ амжаһанаараа һанаагаа амараад һуудаггүйбди. Предприятиин хүдэлмэридэхи дутуу дундануудые, хэрэглэгдээгүй арга боломжонуудые элирхэйлхэ, тэдэнээ хүсэндэнь хүргэхын тула саг үргэлжэ анхаралаа табижа, халуун эдэбхиеэ гаргажа ябадаг хинагшад манда олон.

Тиигээдшье комбинадайнгаа партийна организациин хүтэлбэри доро манай арадай хинагшад али олон хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлдэг байна. Тэдэнэй хабаадахагүй хэрэг гэжэ байхагүй. Үйлэдбэриин арга боломжонуудые гүйсэд хэрэглэлгэ, тэрэнэй ашаг үрэ дээшэлүүлгэ, түсэбтэ даабариин, социалис уялгануудай дүүргэлтые шалгалта, дааһан хэрэгтээ эзэн бусаар хандадаг, гүрэнэй болон үйлэдбэриин журам эбдэдэг ушарнуудтай тэмсэлгэ гэхэшэлэн хам оролсохо асуудалынь яһала олон гээшэ. Арадай хинагшад ганса дутуу дундануудые бэдэрээд, элирхэйлээд, сааһан дээрэ тэмдэглээд ябадаг зон гэжэ бодохо болоо һаа, тэрэ тон буруу. Тэдэнэй гол уялгань хадаа элирхэйлэгдэһэн дутагдалнуудые үндэһөөрнь усадхаха, арга боломжонуудые гүйсэд дүүрэн хэрэглэхэ арга бэдэрдэг, хэмжээ хараалжа, заатагүй бэелүүлхые оролдодог.

Энэ талаар өөрынгөө бүлэгэй хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө хэдэн жэшээ дурдаха ушар гарана.

Участок болон цехүүд соогуур тодхогдоогүй байһан түхеэрэлгэнүүдэй ямар зэргээр хадагалагдажа байһые шалгаһан байнабди. Тиихэдээ али олон дутагдалнуудые элирүүлээбди. Үнгэрхэдөө, тодхогдохоёо байһан үнэ сэн ехэтэй түхеэрэлгэ задалжа, һандаргажа байһан таагүй байдал дайралдаа. Иимэ ёһо буса хэрэг үйлэдэһэн нэгэдэхи участогай ахалагша мастер нүхэр Мальцев балшыса баригдажа, тэрээн тушаа зохихо хэмжээн дирекциин зүгһөө абтаһан бэлэй.

Байгша оной мартын 14—16-най үдэрнүүдтэ цех болон участогуудта ажалай гуримай хэр сахигдажа байһан шалгагдаа. Ажалдаа гээгдэжэ ерэхэ, хүдэлмэриингөө үедэ һамшаха, ажалай журам эбдэхэ ябадалнууд яһала ушарһан байна. Энэ хүдэлмэридэ арадай хинагшадһаа гадна, нормировщигууд, экономистнууд, кадрнуудай ниитын таһагай түлөөлэгшэд хабаадалсаа. 3—5 минутаар ажалдаа гээгдэжэ ерэлгэ, хүдэлмэриингөө үедэ 7—10 минутаар зайгуултаха гэхэ мэтын журам эбдэлгэ мүнөө ушархаяа болинхой. Энээнтэй дашарамдуулан, столовын хүдэлмэри гуримшуулха хэрэг гараа. Юундэб гэхэдэ, хүдэлмэришэдэй эдеэлхэ сагта ОРС-ын столово соо харгыда аяншалагшад дүүрэн суглардаг байшоо. Теэд энэ столовын комбинадай мэдэлэй байһан тула предприятиин хүдэлмэришэдэй эдеэлхэ сагта бусад хүнүүдэй оруулхынь болюулха захиралта ОРС-ын хүтэлбэрилэгшэдтэ үгтэһэн байна.

Ниитын зөөри хулгайлха, үбэршэлхэ ушарнууд үшөөл үзэгдэһөөр ха юм даа. Бидэ нэгэтэ һүниин сагта «комсомолой прожекторэй» гэшүүдтэй, милициин хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта социалис зөөриин хэр зэргэ наринаар хадагалагдажа, ямар зэргээр сахигдажа байһые комбинадай бүхы территори дээрэ мүн лэ шалгалта хээ һэмди. Хоёрдохи халаанай дүүрэхэ үеэр комбинадай үйлэдбэриин хэрэгсэлһээ хулууһан юумэеэ хашаа дээгүүр гаргажа байһан 9 хүн балшыса баригдаа һэн. Тэдэнэр хюрөөдэһэн модо, харуулдажа бэлэн болгоһон деталь болон бусад зүйлнүүдые һуулиһан байгаа. Дирекциин приказаар тэдэнэрэй хэрэг нүхэрэй сүүдтэ үгтэжэ, хүдэлһэн газартань хэмжээн абтаа, Тиихэтээ хамта шог ёгто ханын газетэ зорюута гаргагдажа, участок бүхэндэ эльгээгдээ һэн. Гадна комбинадые тойруулжа бариһан хашаае участок бүхэндэ хубаажа үгөөд, забһарыень бүглүүлһэн байнабди. Удаань хорёод хоноод иимэ шалгалта баһа гэб гэнтэ олоной хабаадалгатайгаар хэгдээ. Тиихэдэ материал хулгайлһан хоёр хүн баригдаа. Иимэ гэнтын шалгалта муу бэшэ үрэ дүн харуулаа гэжэ тоолодог гээшэбди.

Үшөө нэгэ жэшээ эндэ дурдалтай. Манай Онохой тосхондо олон айл ажаһуудаг гээшэ. Хүн зонойнь тоо 12 мянга шахуу болонхой. Тэдэнэй хахадһаа үлүүнь өөһэдынгөө үмсын гэртэй, гадна энэ посё... үшөө элдэб янзын 23 эмх... гаанууд бии. Зүгөөр эдэнэр... талаа комбинадай электр... чигоор дамжуулан, зайн... элшэ хүсэ абадаг. Тиимэһээ... дай хинагшадай үүсхэлээр м... рын элшэ хүсэ ямараар аш... жа байһые дүрбэн комис... бүридэһэн олон хүнүүд... баадалгатайгаар шалгалт... дээ. Тиихэдэмнай 19 айл х... гаар электрын элшэ хүсэ... байһанаа баригдаа. Тэд... 2.000 шахуу түхэригэй яла... хогдоһон байна. Мүнөөшье... комиссинууд хүдэлһөөр. ... хэмжээ ябуулга ябуулаад... хадаа, Онохойдо «Бурят... гын» отделени заатагүй... болгохо гэһэн тобшолол... дээд, тэрэ зургаанай... зуурашалга хэнхэй бай... шэбди.

Хэһэн шалгалтынгаа д... хүн зондо дуулгажа байх... шэ ехэ аша туһатай хэрэг... мэһээ бидэ шог ёгтото х... газетэ гаргадаг гуримта... Энэ жэлэй эхинһээ хойш... лоон номер гаргагданхай... на участок бүхэнэй арада... нагшадай бүлэг өөрын са... тай. Тэрээн дээрэ элирүү... һэн дутуу дунданууд тухай... дээсэлнүүдые тунхаглажа... даг.

Комбинадай хүдэлмэри... тагдалнууд, шиидхэбэреэ... дүй асуудалнууд, хэрэгл... дүй арга боломжонууд ... олон бии байһаар. Гаргаһан... дукциемнай абагшад рек... ци эльгээнэ, ялада уһан... түхеэрэлгэнүүд хүсэн ... ашаглагданагүй, үнэ сэнт... териалнууд хайша хэрэгэ... дагалагдаха, ажалдаа ... ябадал ехэ. Эдэ бүгэд... тэмсэхэ, үндэһөөрнь уса... хэрэгтэ арадай хинагшад... эгээл эдэбхитэйгээр оро... хүсэн. Тиимэһээ өөрынгөө... дэлмэриие улам һайжару... хинагша бүхэнние эдэб... тэмсэлшэ болгохо зорилго... даа табинабди. Тиимэ з... табигдахашье ёһотой.

Ц. ЦЫБАНО...
Онохойн модоной комбина... хиналтын гол бүлэг... түрүүлэгш...

Загарайн аймаг.

СОВЕТ ОРОН ДОТОРНАЙ

Альпиин нугадахи выставка

Сарьдагуудай бэлшээридэ мал адуулжа байгшадай соёлой байшан соо Кабардино-Балкариин уран зураашадай выставкэ нээгдээ. Жэлэй гурбанай нэгэ хубиие городһоо, түрэл нютагһаа холуур үнгэргэдэг хүнүүд СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан зурагуудые хараба.

Бүлэг уран зураашад бүхэли зундаа эндэ байжа, лекци уншана, малшадай дүрэ зуража байна. Зураһан зурагуудаа республикын ниислэлдэ намар харуулха юм.

ТАСС-ай корр.

Нальчик.

Корягуудай хатар, дуунууд

СССР-эй Науканuудай академиин Этнографиин институдай хойто зүгые шэнжэлдэг экспедици Корякска национальна округто хүдэлжэ эхилбэ. Корягууд, чукчанууд, ительменүүдэй мүнөөнэй байдал, тэдэнэй соёл ба ажаһуудал шэнжэлэгдэнэ.

Хойто зүгэй нютаг зоной хүгжэмэй соёлые шэнжэлгэдэ энэ жэл этнографууд ехэ анхарал хандуулха юм. Эндэхи арадуудай хатар, дуунуудай онсо шэнжэтэ байһаниинь хараада абтана. Хүгжэмэйнь искусство үндэһэ яһанайнгаа онсо шэнжые гээнгүйгөөр, шэнэ удха шанартай болоо.

ТАСС-ай корр.

Тиличики тосхон, Корякска национальна округ.

74-тэй СТУДЕНТ

Борис Устинович Осейчев «Целиноградсельмаш» заводто хорин хоёр жэлэй турша соо электрослесареар хүдэлнэ. Наһараа хадаа үнинэй амаралтада гарахаар болонхой. Теэд ажалгүй байжа шададаггүй. Һүүлэй үедэ олон орёо станогууд болон түхеэрэлгэнүүд заводто ороо. Тэдэниие дээдэ мэргэжэлтэй хүнүүд даажа хүдэлгэхэ ёһотой. Тиимэ хадань, үнинэй слесарь һураха гэжэ шиидэбэ.

Тиин Б. У. Осейчев 71 наһатайдаа Московско энергетическэ техникумэй нэгэдэхи курсда ороо һэн. Техникумэй фил... Целиноградта бии юм. Үй... слесарь оролдосотой студент... хы даабаринуудаа жэнш... дүүргэдэг, шалгалтануудые ... соонь баридаг заншалтай. Бо... Устинович хоёр курс эрхим... дүүргээ. Мүнөө гурбадахи... дүүргэхэеэ байна.

74-тэй студент техни... дүүргэһэн дипломһоо гадна, Г... гой значогтой болохо гэжэ ш... данхай. Үглөөгүүр бүхэндэ ... соо спортоор һорилго хэдэг.

В. ПАРХОМЕНКО,
ТАСС-ай корр.

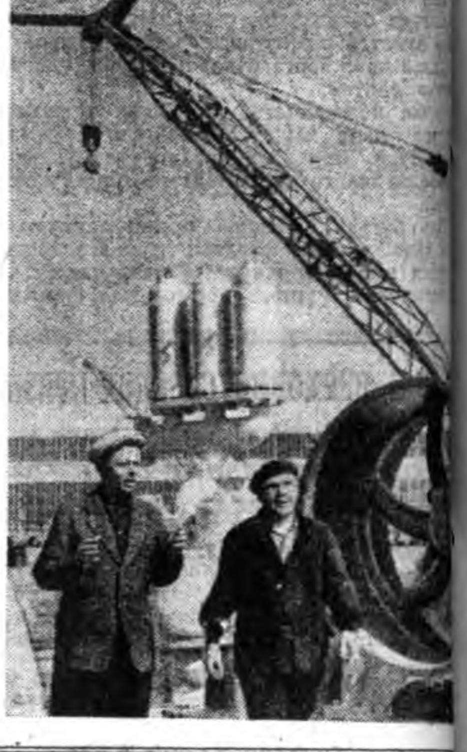
Целиноград.

Цехүүд соо нээгдэһэн библиотекэнүүд

Уралмашзаводой хабсаргалтын, заһабарилгын-механическа цехүүд соо нүүдэл библиотекэнүүд нээгдэбэ. Иимэ арбаад библиотекэ мүнөө бии болонхой. Тэдэнь 50 мянган боти номтой. Цехүүд дотор библиотекэнүүдэй нээгдэхэдэ, хүдэлмэришэд олоороо ном уншахаһаа гадна, өөһэдөө номуудые дурадхадаг болоо. Тэдэнэй тоо таба мянга шахуу.

ТАСС-ай корр.

Свердловск.

Свердловскын «Уралмаш» завод Украинын ССР-эй предприятинуудта машина, түхеэрэлгэнүүдые хэжэ үгэдэг. ССР Союзай тогтоһоор 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ «Уралмаш» заводоорхин Украинын нефть болон газ бэдэрэгшэдтэ 4—6 мянган метр зузаан газар үрэмдэн малтаха олохон машинануудые хараалһан болзорһоо урид бүтээжэ үгэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нефть малтаха түхеэрэлгэ хабсаргалгын участок дээрэ автокрановщик В. П. Лопаев (зүүн гарһаа), слесарьнуудэй бригадир А. Ф. Ягов гэгшэд хүдэлжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

РОСТОВСКО ОБЛАСТЬ. Дон дээрэ ургаса хуряалгын халуун хаһа ерэбэ. Песчанокопско районой ажахынууд тарилгаа хуряажа эхилээ. Гансахан Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо тарья хуряалга дээрэ 62 комбайнууд хүдэлхэ байна. Тэдэнэр бүхыдөө 11.250 гектар газарһаа ургаса хуряаха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бригадын механик И. Перелыгин (зүүн гарһаа), бригадир Г. Бредихин гэгшэд ешмээнэй хуряалга дээрэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ХАЛЬМАГ АРАДАЙ ШЭНЭ ДОМОГ

50 СССР

ШЭНЭЭР МҮНДЭЛҺЭН НЮТАГ

Хальмаг ороной урданай ба мүнөөнэй саг тухай

«Хальмаг зоной газар тараалан гээшэ тон һаяхан бии боложо эхилһэн, тэрэ мүртөөшье тон багаар эрхилэгдэдэг», — гээд хальмаг арад зониие харалсагша К. Костенков 1868 ондо бэшэһэн байдаг

(«Астраханьска губерни соогуур зөөжэ ябадаг хальмагууд тухай статистическэ мэдээнүүд», хуудаһан 15).

МАНАЙ республикын тарилгын талмай мүнөө нэгэ миллион шахуу гектар болоо. Жэл ерэхэ бүри хүдөө ажахын зэбсэгжэлгэ улам ургажа байна. Колхозууд болон совхозуудай полинууд дээгүүр олон тоото трактор, комбайн, ашаанай машинанууд болон бэшэ техникэ хүдэлжэ байнхай.

1966—1970 онуудта энээнэй урда тээхи табан жэлтэй сасуулбал, Хальмагай арадай ажахын валова продукциин жэл бүриин хэмжээн 15 процентээр ургаа. Хальмаг ороной ажалшад жэл бүри тон һайн шанартай мяха, нарин нооһо, каракуль арһа болон бусад продукци Эхэ орондоо үгэнэ.

Хальмаг нютагай газар дайда шанга наранда шатадаг, хуурай һалхинһаа хатадаг байһан юм. Мүнөө 48.000 гектар газар уһалагдадаг. Тэрэ 2,3 миллион гектар газар уһажуулагдаа. Эдеэ хоолой үнэтэ ургамал — барайгар тарижа ургуулдаг болоо. 1966 ондо байгуулагдаһан «Восход» совхоз 1.000 гектар газарта га бариин 50—60 центнер барайгар жэл бүри ургуулжа абана.

Урда сагта һогооборишье ногоо ной ургадаггүй гэжэ тоологдодог хальмагай газар дайдада тараан, овощ, үрэ жэмэс ургадаг болонхой. Хальмагай автономито республикын хүдөө ажахыда болоһон үндэһэн хубилалтанууд ленинскэ кооперативна түсэбэй бодото бэелэлэй гэршэ мүн болоно.

***

«Хальмагууд фабриканууд шье, заводуудшье үгы байһан: гэр байрын лэ эрилтэ хангахын тула эдэ зоной дунда дархалалгын ажал дэлгэрэнхэй байһан, тэрэ мүртөө энэнь арад зоной бүхы эрилтэ хангаха шадалгүй ядуу байдалтай байһан юм».

(К. Костенков, тэрэл номһоо).

МҮНӨӨНЭЙ Хальмаг орон болбол хүгжэнги хүдөө ажахытай байхаһаа гадна, хүгжэнги промышленностьтай республика болонхой. Жэшээнь, хэрбээ 1923 ондо Бүхэсоюзна выставкэдэ, Москвада Хальмаг орон талын ядуу тулюурхан урса гэр, мал, айрһа абаашажа харуулха аргатай байһан һаа, мүнөө республика дотор промышленна 60 предприяти бии юм. Эдэнэр түмэр бетон конструкци, мяханай, загаһанай, овощой консервэнүүдые, хубсаһа болон бусад продукци гаргана. Каспиин машина бүтээлгын заводой гаргадаг автолавканууд болон автоводовозууд манай ороной бүхы нютагуудта эльгээгдэдэг болонхой.

Үнгэрһэн табан жэлэй туршада республикын промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 2,1 дахин ургаа.

Хальмаг ороной газар дайда баялигдашагүй хэбтэшэ баялигтай гэжэ геологуудай хэлэһэн үгэ мүнөө бодотоор тодоронхой. Республикын газар дээрэ нефтиин, газай 20 уурхай олдонхой. Газ дамжуулха түмэр хоолойнүүд энэ ехэ талаар татагданхай. Хэдэн зуун миллион тонно нефтиин хэбтэшэ, 780 миллиард кубометр газай хэбтэшэ тоолуулагдаа.

***

«Барилганууд тухай хэлэхэ болоо һаа, хальмаг зоной барилга хэдэ хэдэн дасангуудаар хизаарладаг байһан».

(К. Костенков, тэрэл номһоо).

НАИМАДАХИ табан жэлэй туршада (1966—1970 онууд) Хальмаг ороной арадай ажахыдахи капитальна барилгада хамта дээрээ 450 миллион түхэриг һомологдоһон байгаа, энэнь урда тээхи табан жэлтэй сасуулхада, 1,6 дахин ехэ болоно. Энэ үе соо промышленна арбан барилта баригдажа, ашаглалгада оруулагдаа, барилгын индустриин предприятинууд, һургуулиин, больницын, клубуудай, культурна ажаһуудалай зургаануудай шэнэ байшангууд, 573 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байрын байшангууд ашаглалгада оруулагдаа. 1966—1970 онуудай туршада республикын 70 мянган ажалшад шэнэ байрада ороһон байна.

* * *

«Хальмаг зондо медицинскэ туһаламжа үзүүлхын тулада арадай захиргаанай дэргэдэ нэгэ врач, 8 хальмаг—фельдшер, Москвагай институтда курсануудые дүүргэһэн эхэнэрнүүдые нарайлуулха 3 хальмаг һамгад байдаг бэлэй».

(К. Костенков, тэрэл номһоо).

МҮНӨӨ республика дотор арад зоной элүүрые сахиха албанда хэдэн зуун врачнар, медицинын дунда эрдэмтэй олон зуун мэргэжэлтэд хүдэлжэ байна. Республикын ажалшадай 10 мянган хүн бүридэ 19 врач хүртэнэ, тиин гэхэдэнь, Францида—15,4 врач, Япондо—14,3 врач, Турцида—3,5 врач, Индидэ—1,9 врач хүртэнэ. Хальмаг орондохи врачнуудай тооее революциин урда тээхи сагтай сасуулбал, 90 дахин, медицинын дунда зиндаанай хүдэлмэрилэгшэдэй тоо 185 дахин олон болоо. Энээнтэй хамта больницануудай тоо, тэдэнэй оронууд жэшээлэшэгүйгөөр олошороо.

***

«Хальмаг малшанай ажабайдал гээшэ байгаалиин оршонһоо дулдыдадаг байһан гээшэ. Эгээл баян, олон тоото малтай хүн нэгэл ехэ шуурганай һүүлээр үгыршэдэг байһан юм».

(К. Костенков, тэрэл номһоо).

СОВЕТ засагай 50 гаран жэлэй туршада Хальмаг ороной хүдөө нютагууд, анханда тала дайдаар зөөжэ ябадаг хүн зоной байдал үндэһөөрөө хубилаа. Урда сагта хальмаг зоной ажаһуудаг талын урса гэрнүүдые музейнүүдтэл хаража боломоор. Мүнөөнэй эндэхи талын ажалшад таарамжатай зохидоор түхеэрэгдэжэ бариһан ялагар гоё гэрнүүд соогуур ажаһуунa. Хальмаг айл бүхэн болбосон, баян дэлгэр байдалтай болонхой. Тосхон һууриинһаа хэдэн арбаад километр зайтай газарта ажаһуудаг хонишоной гү, али гүүртые даагшын байрада ороходоо, газова плиткэ, телевизор, хубсаһа угаадаг машина, холодильник хаража болохот. Үеын үедэ хазаар морёор гүйлгэлдэдэг талын зоной ашанар, гушанарые мүнөө морин унаа хангахаяа болинхой. Жэл ерэхэ бүри хүнгэн машина, мотоциклнуудые абагшадай тоо олошорно.

***

«Гурбан жэл соо (1854—1856 онууд) 49 худаг малтагдаа, энээндэ 5 мянган түхэриг мүнгэн гаргашалагдаа».

(К. Костенков, тэрэл номһоо).

ҮНГЭРҺЭН табан жэлэй дүрбэхэн (1966—1970 онууд) жэл соо республикын ажалшадые, мал ажалай хэрэглэмжые уһаар хангахын тулада 230 гаран артезианска гүнзэгы худаг, 500 шахуу худаг малтагданхай. 750 миллион кубометр уһанай багтаамжатай Чограйска сөөрэм республикын баруун урда таладань баригданхай. Иигэжэ тогтоогдоһон энэ далайһаа 140 километрэй каналаар уһан урдажа, Хара газар хүрэнэ, тиигэжэ энэ бэлшээриин газар уһалагдана бшуу. Эндэһээ 170 километр болохо республикын ниислэл тээшэ уһа урадхуулха барилга (водопровод) баригдажа байна.

***

«2-обер-офицер, 9 урядник, 149 хасагууд улуусуудтахи гүрим сахидаг байһан юм».

(К. Костенков, тэрэл номһоо).

ГРАЖДАН дайнай дүүрэмсээр Хальмагай газар дайдада шэнэ байдал байгуулагдажа эхилээ һэн. Ажалша хальмаг арад зондо туһалхаяа ород аха дүүнэрынь ерээ бэлэй. Коллективизациин үедэ 25 мянгатан — Ленинградай пролетариадай 147 түлөөлэгшэд хальмаг арадай хүдөө ажахыгаа социалис замда оруулха хэрэгтэнь туһалаа һэн.

Хальмаг арад зоной шэнэ соёл культура байгуулхаа, ажабайдалаа шэнэлхэ хэрэгтэнь ородой интеллигенциин түлөөлэгшэд—багшанар, врачнар сэгнэшэгүй ехэ туһаламжа үзүүлһэн байна.

Совет Эхэ ороной бүхы арад зонтой хальмаг арадай эбэй барисаан Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ илангаяа бэхижэһэн, бухэжэһэн байна. Хальмаг арадай хүбүүд, басагад Москва, Ленинград болон Сталинградые хамгаалгада, Курск шадар болоһон дайн байлдаанда, Берлиные добтолгодо хабаадалсаа һэн. Дайсанай саг зуура эзэлээд байһан республикынгаа газар дайда дээрэ, Украина болон Белоруссида, Югослави болон Польшодо дайлалдаһан партизануудай отрядуудта ябалсаһан юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ баатар габьяа гаргаһанайнгаа түлөө Хальмаг ороной 5 мянга гаран хүбүүд, басагад СССР-эй орденууд болон медальнуудаар шагнагданхай. Тэдэнэй 22-ынь Советскэ Союзай Геройн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Республикын арадай ажахын элдэб һалбаринуудта манай агуу Эхэ ороной 40 гаран үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд хүдэлнэ.

Я. ДЖАМБИНОВ,
журналист.

Хоёр орденто Хальмаг ороной нюдэ алдама үргэн тала дайда 75 мянган дүрбэлжэн метр болодог, Волго Номгон Дон гэжэ ородой хоёр агуу ехэ мүрэнүүдэй хоорондохи ехэ дайдада оршодог юм. РСФСР-эй карта харагты даа, Вологдоһоо хойшо, Ростов-на-Дону, Саратовһаа зүүн урагшаа, Оренбургһаа, Омскһоо урагшаа, Томскһоо хойгуур ямар ехэ газар дайда байна гээшэб, эндэ хэдэн арбаад болбосоронги гүрэнүүд багтажа боломоор байгаа. Эгээл энэ хизааргүй ехэ дайдада эртэ урда сагай барга харанхы сагай зэрлигшүү гү, али бүришье зэрлиг байдал һажаһан зангаараа» — гээд Совет засагай һаяхан мүндэлжэ байха үедэ Владимир Ильич Ленин эгээл манай нютаг тухай бэшэһэн байгаа.

Табин жэлэй саада тээ, 1920 оной ноябриин 4-дэ В. И. Ленинэй, М. И. Калининай гар табилгатай РСФСР-эй ВЦИК болон СНК-гай декредэй ёһоор Хальмагай автономито область байгуулагдаһан түүхэтэй. Иигэжэ хэдэн зуун жэлэй туршада ямаршье эрхэ сүлөөгүй байһан хальмаг арад ленинскэ партиин ашаар өөрын гүрэн түрэтэй болоһон юм. 1970 оной намар манай республикын ажалшад табин жэлэйнгээ ойе һайндэрлээ бэлэй.

Мүнөө үедэ Хальмаг ороной ямар болоһон тухайда, хальмаг арадай экономико болон культурада баясама хубилалтануудай болоһон тухайда энэ хуудаһанһаа хуряангыгаар ойлгожо абахат.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Элиста городой Ленинэй нэрэмжэтэ талмай.

И. БУРСАКОВАЙ фото.

Давид КУГУЛЬТИНОВ

МҮНХЫН УҺАН

(Поэмэһээ хэһэг)

Шархатагшадай хэбтэһэн
палатые хэн һананаб?
Саарһан шэнги
хухин сагаан болошоһон
Солдадай һудаһа руу
шуһа оруулба.
Хүхэрһэн шарайнь
абаһаар лэ гэрэлтэжэ,
Хоёр нюдэниинь
Хараһаар байтар ялалзажа,
Хүндөөр шархатаһан сэрэгшын
Хүйтэрһэн бэе дулаасаа.
Үхэлэй шэрүүн һабарһаа
Үтэр түргэн абарагдаа.
...Хальмагай тала
тэрээн шэнгеэр
Хараа байса һэргэбэ.
Шэдитэ хүсэнһөө
дайдын шарай хубилжа,
Шэнэ сагай
һайхан һэбшээн хатаржа,
Үнгэтэ хибэс матуулба,
Үндэр ногоо найгуулба.
Хэды тиибэшье
Хүдэлмэри ажалнай дүүрээдүй.
Мүнхын уһаар таламни ундална.
Мүшэтэ огторгой руу
табигдаһан хэмэл одондол
Мэлмэрэн ошобо мүнхын уһан.

Г. ДАШАБЫЛОВ
буряадшалба.

ХҮГЖЭЛТЫН АЛХАМУУД

Каспиин машина бүтээлгын завод болбол Хальмагай залуу предприятинуудай нэгэн юм. Түрүүшын жэлнүүдтэ энэ завод жэлдээ 23 машина гаргадаг байһан. Мүнөө тус завод республика доторо томо предприятинуудай тоодо оронхой. 1965 онтой сасуулбал, 1970 ондо промышленна продукци бүтээн гаргалга дүрбэ дахин ехэ болоо. Түсэблэлгын, экономическа урмашуулгын шэнэ гүримда ороһоной ашаар иимэ амжалта түйлагдаа юм.

Үйлэдбэриин эршэ хурдадхаха, промышленна продукци 2,6 дахин ехээр наймаанда эльгээхээр манай заводой табан жэлэй түсэб дотор хараалагданхай.

Хальмагай, Россин Федерациин, Украинын, Белоруссиин, Дунда Азиин, Закавказиин, Прибалтикын республикануудай, социалис гүрэнүүдэй ажалшадта манай заводой продукци эльгээгдэнэ.

Каспиин машина бүтээгшэдэй гараар хэгдэһэн нэгэ автофургониинь «Интоpгмаш-71» гэжэ уласхоорондын выставкэдэ, Москвада харуулагдаа һэн. Энээгээрээ эдэнэр баясаха ёһоороо баясадаг юм.

Уран бэрхэ, эди шэдитэй болоһон олон хүнүүд эндэ хүдэлжэ байдаг. Гагнагшад Аркадий Коротков, Анатолий Чилиев болон бусад хабсаралгын участогта эрхим һайнаар хүдэлнэд. Ажалай Улаан Тугай ордентой И. Х. Джипаев гэгшын ударидадаг бригада 1,5 нормо дүүргэжэ ябана. Юһэдэхи табан жэлэй үедэ заводой коллектив үйлэдбэрее улам нарижуулха, эрдэм, техникын, түрүү технологиин туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ, шэнэ продукци гаргаха хүсэлэнтэй хүдэлжэ байна.

Ю. ГОЛОВКОВ,
Каспиин машина бүтээлгын заводой главна инженер.

„Автономито эмхи зургаануудтай үшөө болоодүй Дурна зүгэй үндэһэ яһатадта, түбхын түрүүн хальмагууд ба буряад-монголнуудта зорюулжа, тэндэхи байдалда ёһо гуримда зохилдуулан, автономи бэелүүлгые шухалада тоолон мэдэрхэ“

(РКП(б)-гэй ЦК-гай Политбюрогой 1920 оной ноябриин 13-да абтаһан тогтоолһоо).

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Социалис Ажалай Герой, Яшкульска районой «Гашунска» совхозой ахалагша хонишон А. К. Босхомджиев.

И. БУРСАКОВАЙ фото.

ХОЛЫН ХОНИШОНОЙДО

Нюдэ алдама талын дундуур могойтон хотирһон нариихан харгыгаар чашаа үлүү ябабади. Шифер хушалтатай гэрэй орой урдамнай яларан харагдана. Тээ саанань хонидой байра байна. Маанад тээшэ эрьенгүйгөөр шофёрнай:

— Ерээлди даа. Ахалагша хонишон Ангриковагай бууса энэ гээшэ.

Юстинскэ районой «Никольский» совхозой партийна организациин секретарь Н. У. Найтаевай зууршалгаар энэ хонишоной байрада ерэбэбди.

Дунда зэргын наһанай эхэнэр маниие угтаба. Евдокия Даниловна гэртэ орохыемнай уриба. Хөөрэлдэнэбди. Уданшьегүй сай манда аягалба.

Арбан табатайдаа Дуся басаган ажал хэжэ эхилһэн юм. Тэрэ үедэ Алтайн хизаарай нэгэ ажахыда эхынгээ һаалишанаар хүдэлжэ байһан фермэдэ энэ басаган хүдэлхэеэ ерээ бэлэй. Энээнһээ урда тээ һургуулида һурадаг, дүүнэрээ харалсадаг байгаа. Ажалдаа эсэһэн эжынгээ гэртээ ерэхэдэ, бүхы юумэеэ бултыень хээд байха гэжэ оролдодог бэрхэ басаган һэн. Теэд ганса энээгээрээ һанаагаа амаруулаад байха дурагүй һэн тула өөрөө ажал хэхэ гэжэ шиидээ. Тиигээдшье бүлэнь ехэ, эжыдэнь хүндэшэг байгаа ха юм даа. Эсэгэнь фронтдо наһа бараһан байгаа.

Иигээд лэ Дуся басаганай ажал фермэдэ эхилээ бэлэй. Арбан долоон үнеэдые даалгажа үгөө. Үдэртөө 3 дахин һааха хэрэгтэй... Бушуу түргэн, зоримгой энэ басаган уданшьегүй ажалдаа дүршэбэ.

1956 он. Евдокия Даниловна — СССР-эй ВДНХ-да хабаадагша болобо. Бүхэсоюзна выставкын медаль үбсүүеынь гоёобо. Ажалай түрүүшын илалта, түрүүшын шан энэ.

...Евдокия Даниловна Ангриковагай 14 жэлдэ хүдэлжэ ябаһан хонишодой бригадада ерээд байнабди. Түрүүшээр энэ бригададаа ахалагша хонишоной туһалагшаар хүдэлдэг байһан. Уданшьегүй хадамда гаража, үбгэнтэеэ сугтаа шэнэ отара абаад хүдэлбэ. Залуу айлайхи яһалашье һайнаар хүдэлдэг һэн. Удааншье болонгүй залуу айлайхи совхоз соогоо түрүү һууринуудай нэгые эзэлээ. Коммунис ажалай коллективэй хүндэтэ нэрэ зэргэ тус бригадада олгогдоо һэн.

Залуу айлай бүлэ үнэржэжэ эхилбэ. Энээнтэй хамта оролдуулһаниинньшье ехэ болоо.

— Ши, эхэ хүн хадаа үхибүүдээ харыш даа. Ажалаа би хэһүүб, — гээд Сергей үбгэниинь хэлэдэг һэн.

—Хоюулаа хүдэлхэдөө ажалаа түргэн дүүргэхэлди дээ, һүүлдэ сугтаа амаруужамди,— гээд лэ Дуся харюусадаг байба. Һамганайнгаа ажалдаашье бэрхэ, гэртээшье хамагаа хэжэ урдихэдэнь, үбгэниинь баясадагшье, гайхадагшье бэлэй. Үхибүүдынь сэбэрхэнүүд, ябсад гэмээр хубсалуулаатай ябаха. Бүлөөрөө оролдожо хэһэн ажалайнгаа урагшатай байхадань, үбгэниинь баясаагүй яаханьһэм даа. Теэд гэнтэ ороһон аадартал адли энэ бүлэдэ ехэ гай тохёолдобо — Сергейнь гэнтын аюулаар наһа бараба. Залуу наһандаа нүхэрөө алдаһан эхэнэрэй уйдхар гашуудал юугээр хэмжэлтэй гээшэб? Бэрхэшээлтэй саг тудалдаа. Теэд яахаб? Отараяа ондоо хүндэ үгүүлхэ дурагүй байба. Эдэ малые иимэ болгохын тулада үбгэнтэеэ ямар ехэ хүсэ гаргаа гээшэб. Евдокия Даниловна бригадаяа өөрөө толгойлхо гэжэ бодобо. Тэрээнһээ хойшо табан жэлһээ үлүү болобо. Мал ажалай 1 классай мастерай бригада совхоз соогоо түрүү һуури эзэлэнхэй.

Хонишодой суглаан дээрэ мүрысөөн тухай хөөрэлдөөнэй гарахада, Евдокия Даниловна дүршэл ехэтэй, бэрхэ хонишод Р. Дюсенов, А. Нургалиев гэгшэдые мүрысөөндэ уриба. Энэ уряаень хүндэтэй дээрэ хүлеэжэ абабад.

Хонишодой мүрысөөн гээшэ тиимэ бэлэн хэрэг бэшэ ааб даа. Түл түрэсээ абаһанай, нооһо хайшалһанай зэргээр хонишоной ажалай дүн гарана бшуу.

Евдокия Даниловна сугтаа хүдэлдэг М. Б. Манджиева, Н. М. Чензеев гэгшэдтэй оролдосотойгоор хүдэлжэ гараа. Нооһо хайшалха, түл абаха табан жэлэйнгээ түсэбые энэ бригадынхид үлүүлэн дүүргэээ.

Табан жэлэй туршада тус бригадын хонишод 3655 хурьга абажа томо болгоо, 260 центнер ноoһо хайшалаа, 30000 түхэригэй продукци түсэбһөө гадуур үгөө.

Шэнэ табан жэлэй эхиндэшье энэ бригадын гэшүүд һайнаар хүдэлжэ эхилээ. Түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо олон хурьга абаа, хэдэн олон центнер ноoһо нёдондо хайшалаа.

1970 ондо Евдокия Даниловна Ангриковае СССР-эй Верховно Соведэй депутадаар һунгажа, арад зониинь ехэ хүндэ хайра үзүүлээ. Тон юрын хальмаг эхэнэр засагай дээдын зургаанда хабаадажа, манай ороной саашанхи хүгжэлтын зам хараалалсана.

— Һунгагшадһаа олон бэшэг абадагби,—гэжэ хөөрэнэ. Хүнүүд элдэб туһаламжа үзүүлхые гуйдаг, зариман гэр байра эрихэ, нүгөөдүүлынь аргаламжада ябаха эрилтэ хэдэг гэхэ мэтэ. Депутат хүнэй уялга — һунгагшадай эрилтэ хангахал болоно бшуу, — гэжэ Евдокия Даниловна хөөрэнэ.

...Үдэшэ орой болоһон хойно эндэһээ мордобобди. Доро газараар сагаан манан набтайжа унаба — намарай ойртожо байһанай тэмдэг. Хонишоной байрын галнууд һүниин харанхые хаха сохин харагдана. Эдэ галнууд үглөөгүүр болотор носожо байха юм. Ленинэй орденто, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Евдокия Даниловна Ангрикова шэнэ үдэрые угтан алхална.

С. БАРТУНОВ,
журналист.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Юстинскэ районой «Никольский» совхозой ахалагша хонишон, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Е. Д. Ангрикова.

И. БУРСАКОВАЙ фото.

ЭХЭ ОРОНОО МАГТАНАЛ

Түрэл арадайнгаа түүхые толи мэтээр харуулжа ябаһан хальмаг совет литература арад зонтоёо сугтаа ургалсаа, бэеэ бэелээ, шэнэ аялга, уянгатай болоо. Арадай аман үгэ — үльгэр домогууд, хошон жороо үгэнүүд болон бусад хадаа уран зохёолой эхи табиһан байна бшуу. Хальмаг арадай «Джангар» хадаа дэлхэйн культурын гайхамшаг аман зохёолнуудай нэгэн мүн. Энэ зохёолой бии болоһоор 500 жэлэй ойе 1940 ондо совет арад үргэнөөр тэмдэглээ бэлэй.

Совет хальмаг литература болбол агуу Октябриин ашаар бии болоһон юм. Граждан дайнай гал дүлэн соогуур хальмаг литературын түрүүшын мүрнүүд мүндэлһэн байна. Хальмагай түрүүшын хубисхалша полкнуудай сэрэгшэд болон политическэ хүдэлмэрилэгшэд комиссар Харти Кануков түрүүтэй арадай аман үгэ хэрэглэн, дайшалхы замуудтаа шэнэ дуунуудые өөһэдөө зохёогоод, дуулажа ябаһан байха.

Хальмаг литературын классигууд—Нимгар Манджиев түрэл нютагайнгаа үндэһэн хубилалтануудые түрүүлэн харуулжа эхилээ бэлэй. Публицист, поэт, драматург, оршуулгашан, түүхэшэн Баатар Басангов ленинскэ гвардиин зохёолшон Антон Амур-Санан гэгшэдые заатагүй нэрлэхэл болонобди. Мүн Хальмаг ороной арадай поэдууд Санджи Каляев, Хасыр Сян Бэлгин, Аксан Сусеев, Давид Кугультинов гэгшэдые дурдангүй үнгэрхын аргагүй.

Һүүлэй арбан жэл соо манайда олон роман, туужанууд бии болоо. «Голнууд эхитэй байдаг», «Аяар саана бүрхэг» гэжэ Алексей Бадмаевай романууд, «Лотос» гэжэ Тимофей Бембеевэй, «Найдамтай зам» гэжэ мүнөө наһа бараһан Басан Дорджиевай, «Маныч—мүрэн» гэжэ Морхаджи Нармаевай болон бусад зохёолшодой романууд ород хэлэн дээрэ оршуулагданхай.

Һүүлэй таба-зургаан жэлэй туршада Хальмагай арадай поэт, РСФСР-эй Гүрэнэй шангай лауреат гансахан Давид Кугультиновай арбаад шахуу номууд, тэдэнэй олонхинь түбэй хэблэлнүүдтэ гаргагдаа. Энэ поэдэй зохёолнууд Ленинскэ шандашье табигдаа һэн. Энэ ушар хадаа хальмаг литературын бэеэ бэелһые эли тодоор харуулна.

1967 ондо Хальмаг литературын долоон хоног Москвада үнгэргэгдөө һэн. Ниислэл хотын ажалшадай үмэнэ манай зохёолшод творческо шалгалтаяа яһалашье һайнаар гараа.

1968 оной хабар Хальмагта Россин литературын долоон хоног үнгэргэгдөө һэн. Россин олон яһатанай түлөөлэгшэд—зохёолшод Алим Кешоков, Семен Липкин, гүрэнэй шангай лауреадууд Ярослав Смеляков, Сергей Крутилин болон бусад манайда ерээ һэн. Энэ уулзалга хадаа арадуудай хани барисаанай литературын харилсаанай ёһото һайндэр болоо бэлэй. Манай республикын хүдэлмэришэд, алба хаагшад, студентнэртэй эдэнэр уулзаһан байна. Эдэ хоёр уулзалга хадаа Хальмагай поэдуудай, зохёолшодой ажалда ашатай туһатай байһаниинь ойлгосотой. Бүри һая 1971 оной эсэс багаар манай зохёолшод Запорожидо айлшалаа һэн. СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан хальмаг литературын үдэрнүүд тэндэ үнгэргэгдөө. Мүнөө Запорожиин зохёолшодые хүлеэжэ байнабди.

ССР Союзай тогтоһоор 50 жэлэй ойдо бүхы совет арадай угтамжа бэлдэжэ байгаа үедэ манай уран зохёолшод ком[illegible] илан мандахын түлөө баатарлигаар тэмсэжэ байһан совет арадай ажал хэрэг харуулһан уран һайханайнгаа, удхынгаашье талаар ялас гэмэ зохёолнуудые бүтээхээр. Эхэ ороноо, арад зоноо эдэнэр хонгёо хоолойгоор дуулан магтана.

А. ДЖИМБИЕВ,
уран зохёолшо.

МЭРГЭЖЭЛТЭДЫЕ БЭЛДЭДЭГ ГУЛАМТА

Табан факультедтэй, 11 кафедратай Хальмагай гүрэнэй университедээр манай республикын бүхы ажалшад омогорходог. 12 ондоо мэргэжэлээр кадрнууд эндэ бэлдэгдэдэг юм. Мүнөө эндэ 3000 гаран студентнэр һуража байна.

Ороной бүхы университедүүдтэл адли манайшье университет интернациональна шэнжэтэй. Элдэб үндэһэ яһатан эндэ һуралсана. Нёдондо Украинаһаа, Казахстанһаа, Молдавиһаа, Азербайджанһаа, Грузиһаа, Волгоградска болон Астраханьска областьнуудһаа залуушуул ерэжэ ороо һэн.

Манай студентнэр республикын нитын ажалда хабаадалсадаг. Үнгэрэгшэ жэлдэ 400 гаран студентнэр колхозууд болон совхозуудта гаража хүдэлөө һэн. Студентнэрэй отрядууд болон бригаданууд промышленна, хүдөө ажахын барилгануудта хабаадалсаа һэн.

[illegible] хы кафедранууд түгэс бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдээр хангагданхай. Университедтэ 180 багшанар, тэдэнэй хахадынь шахуу доцентнүүд, эрдэмэй кандидадууд юм.

Ороной арадай ажахыда эрхим һайн мэргэжэлтэй хүнүүдые бэлдэхэ гэһэн хүсэл зоригтой университедэй багшанар хүдэлжэ байна.

Н. БАДМАЕВ,
түүхын эрдэмэй кандидат, Хальмагай университедэй марксизм-ленинизмын кафедрын багша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Комсомольск һууринда уһан хүрэжэ ерэбэ.

И. БУРСАКОВАЙ фото.

ХАНИ ХАЛУУНААР УГТАБА

Монголой Д. Нацагдоржын нэрэмжэтэ гүрэнэй драмтеатр зүжэгүүдээ табихаяа буряад орондо ерэбэ

Урьха үдэшэ түмэр замай Улаан-Үдын вокзал дээрэ хүн зон олоор суглараа. Зүүн тээһээ поездын ерэхэтэй хамта оршон нютагаа, аха дүү Монгол ороноо ерэһэн хүндэтэ айлшадаа улаан-үдынхид хани халуунаар угтаба. Ушар юуб гэхэдэ, Д. Нацагдоржын нэрэмжэтэ МНР-эй Гүрэнэй драмын театрай коллектив манай Буряадта гастрольдо ерээ бшуу.

Айлшадые угтагшадай дунда КПСС-эй Железнодорожно райкомой секретарь Л. Л. Болдонов, түмэр замай Улаан-Үдын отделениин начальник А. А. Кванталиани, Буряадай АССР-эй Соёлой министрэй орлогшо Ц. Цыренпимаев, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай директор Ц. А. Балбаров болон бусад байлсаа.

— Манай театрай артистнар Улаан-Үдын харагшадые һайса мэдэхэ болонхой. Урдань ерэжэ, зүжэг наада харуулһан, һамжа дурадхалуудынь хадуужа абаһан байхабди. Харин мүнөө шэнэ зүжэгүүдтэй танилсуулхабди. Харагшад онсо өөрын сэгнэлтэ үгэнэ бээзэ, — гэжэ Д. Нацагдоржын нэрэмжэтэ МНР-эй Гүрэнэй драмын театрай директор Арбимэдын Тава харюулаа үгэ соо тэмдэглэбэ.

КПСС-эй Железнодорожно райкомой секретарь Л. Л. Болдонов, локомотивна депогой хүдэлмэришэн нүхэр Галданов, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай директор Ц. А. Балбаров гэгшэд үгэ хэлэжэ, һонирхолтой, удха түгэлдэр зүжэг наадаараа улаан-үдынхидые баясуулха байһандань найдаһан, амжалта хүсэһэн байна.

Монголой драмын театр МНР-эй Гүрэнэй шангай лауреат Д. Намдагай «Эдрээ», «Наһычулууны ой», эртэ урдын грек драматург Софоклой «Эдип хаан», узбек уран зохёолой классик Хамза Хаким-заде Ниязи гэгшын «Баян ба барлаг», «Буряадай мэдээжэ драматург Ц. Шагжинай «Тангаригаа» гэжэ зүжэгүүдые табиха байна.

Зүжэгүүдэй гол рольнуудта, жэшээнь, МНР-эй арадай артист, Гүрэнэй шангай лауреат Г. Гомбосүрэн, МНР-эй арадай артистнар Д. Цэрэндулам, Д. Дамдинсүрэн, габьяата артистнар Ц. Гантүмэр, Л. Лувсан, Л. Долгор, Т. Хандсүрэн, Б. Пүрэв, Д. Найдан болон бусад наадаха юм.

Усэгэлдэр үдэшэ Ленинэй орденто оперо ба балетэй театр соо монгол артистнар Д. Намдагай «Эдрээ» гэжэ зүжэг табижа, олон тооной харагшадые баясуулаа.

Энэ зүжэгые Монголой арадай артист, Гүрэнэй шангай лауреат Э. Оюун, МНР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, Гүрэнэй шангай лауреат Л. Вангаи хоёр найруулан табиһан түүхэтэй. Шэмэглэл гоёолтыень МНР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Ц. Доржпалам хэлэн байна.

«Эдрээ» гэжэ зүжэг дотор Монголой арадай революциин илан мандаһые харуулна. Арадай засаг түрэ Үргэ хото ерэжэ, урданай правительствын зарим алба хаагшадые хэрэглэхые оролдоно. Эдэнэр арадай революцио онсо өөрынхеэр хандана. Заримадынь зүбшэн, нүгөөдэ заримадынь арсана.

Богдо-хаанай түлөөлэгшэ Мүнх-Очир гэгшэ хоёр ангиин түлөөлэгшэдые эблэрүүлхэ гэжэ оролдоно. Энэнь бүтэнэгүй. Мүнх-Очир эндүүрнэ. Революциин хэрэгтэ эсэргүүсэдэг этигээдүүдтэй шууд халта нүхэсэн алдана. Һүүлдэнь Мүнх-Очир алдуугаа мэдэржэ, революциин хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Монголой арадай революциин вождь Сүхэ-Баатарай рольдо артист С. Дамдин наадана.

Монголой драмын театрай гастроль нигэжэ эхилээ. Монгол артистнарта амжалта хүсэе.

М. ОСОДОЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1 Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай директор Ц. А. Балбаров МНР-эй арадай артист, Гүрэнэй шангай лауреат Г. Гомбосүрэн, Монголой арадай артистнар Д. Цэрэндулам, Д. Дамдинсүрэн гэгшэдтэй хөөрэлдэжэ байна. 2. Д. Нацагдоржын нэрэмжэтэ Монголой гүрэнэй драмын театрай коллектив.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

ШЭНЭ АФРИКЫН ДУУШАН

Камерунай түб Яунда хотодо Камерунай мэдээжэ композитор, хүгжэмшэ ба дуушан Франсис Бебей гэгшын концерт һаяхан болобо.

— Минии концерт хараһан нютагаархидаараа уулзахадаа намайе ээлһэн угаа ехэ баясхалангай мэдэрэлые юрын үгөөр хэлэхын аргагүй байгаа, — гэжэ һүүлдэнь Бебей хэлээ һэн. — Зүб замаар ябанам, хэнэй түлөө ажалланабиб, тэдэндэ минии зохёолнууд ойлгосотой гэжэ имагтал хэлэжэ шадаха байнаб. Өөрынтөө ороной, мүн бүхы Африкын соёл культурые хүгжөөхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадаха гэһэн минии зорилгые шагнагшад ойлгоно гэжэ һананаб.

Франсис Бебей гайхамшаг бэлигтэй олон янзын зохёол бэшэһэн хүн юм. Тэрэнэй бэшэһэн шүлэгүүд, рассказууд Африкада ехэ суурхадаг. «Агаты Медиогой хүбүүн» гэжэ романдань Хара Африкын литературна ехэ шан олгогдоһон байна. «Африкын хүгжэм» гэһэн удха түгэлдэр шэнжэлэлгэнь бүри һаяхан Парижай хэблэлнүүдэй нэгэндэ гаргагдаашье һаа, мүнөө олдохонь шухаг болошонхой, Франсис Бебейн урихан, хонгёо зөөлэн (баритон) хоолойн аялга дэлхэйн олохон оронуудта ханхинадаг.

Франсис консерватори дүүргээгүй юм. Арад зон тэрэнэй багшань байгаа. Гвинейн тохойн эрьедэхи шабараар бариһан гэрнүүдтэй бишыхан тосхондо түрэһэн энэ хүбүүе тосхоной талмай дээрэ болодог хатар наадан ехэтэ һонирхуулдаг һэн. Африкын бүхы зондол адляар тэрэ арадай хүгжэмдэ эртүүр дурлаа. 1963 ондо Африка, Европо, Америкэдэ Франсис Бебейн түрүүшын гастрольнууд амжалтатайгаар үнгэрөө һэн.

Бэлигтэ композиторай бэшэһэн хүгжэмтэ зүжэгүүдэй дундаһаа «Хара нёлбоһонууд» гэһэн зүжэгтэ Африкын арад илангаяа дуратай. Үнинэй хүлеэһэн эрхэ сүлөөгөө дайшалан абатараа, колонизаторнуудтай хатуу тэмсэл хэжэ ябахадаа тэдэнэр ехэхэн нёлбоһоёо гоожуулһан байна бшуу. Энэ зүжэг гурбан гол темэтэй юм. Нэгэдэхинь — уйдхар гашуудалай, сүхэрэлгын нёлбоһонууд, хоёрдохинь — баяр, жаргалай нёлбоһонууд. Харин тэдэнэй хоорондо намдуу тэгшэхэн, хэрзэгы хашалтада хэзээдэшье диилдэхэгүй ажабайдалай «арюун һайхан, булангиргүй тунгалаг» темэ ороно. Энэ зохёолынь илалтын баярай гимнээр дүүрэнэ.

— Хэн танда хүгжэмөөр наадажа үгэдэг бэ? — гэжэ би асуугааб. (Тэрэнэй халта миһэрһэнэй ёһоор иигэжэ Франсисһаа олон хүн һурадаг байгаа ха.)

— Хэншье нааданагүй, гэжэ тэрэ харюусаа һэн. — Гитарынгаа утаһануудые татажа байхатаяа зэргэ би бараһан сохижо урдидэгби. Тиимэһээ тамтам дээрэ ондоо хүн наадана гэжэ, харагшад һанажашье болохо.

Өөрынгөө арадай соёл культурые, Африкын сүлөөрэлгын ба хүгжэлтын үзэл бодолые тайлбарилан дэлгэрүүлхэ Франсис Бебейн гол зорилгонь болодог.

Минии бүхы зохёолнууд арад зондо алба хэхэ, тэрэнэй зохёон байгуулхы ажалдань туһалха ёһотой. Эхэ оронойхидоймни мэдэрэлтэ намда эгээн дээдэ хайра болоно. Африкын зоной үмэнэ наадаха бүхэндөө, тэдэнэй ханалтайгаар шагнахые харахадаа би баярладагби», — гэжэ Франсис Бебей хэлэдэг.

Франсисород, совет хүгжэмдэ ехэ дуратай тэрэ СССР-тэ ерэжэ, һонор хурса совет шагнагшадай урда наадахые үнинэй хүсэдэг.

Франсис Бебейн творчестводой танилсаһан хүн бүхэн энэ эрэлхэг зоригтой аад, уян зөөлэхэн абаритай хүндэ, Африкын искусствые зохёон байгуулагша бэлигтэнэй нэгэндэ дурлангүй үлэжэ шадахагүй байха.

КОРОЧАНЦЕВ. (АПН).

ХИЛЫН СААНАҺАА — телефон, телеграф, радио

ВИЛЛЕР-ЛЕ-БУИЕ

СОВЕТ НОМУУДАЙ ВЫСТАВКЭ

ТАСС

Виллер-ле-Буйе хотын (Юи хото шадархи) библиотекын совет ба бельгийскэ тугуудаар гоёогдоһон байшан соо совет номуудай выставкэ-наймаан нээгдээ. Уужам һаруул хоёр зал доторнь марксизм-ленинизмын классигуудай, философиин зохёолнууд, СССР-эй арадуудай ажабайдал тухай хөөрэһэн фото-зурагуудтай альбомууд бии. Политическэ литературын таһагтань В. И. Ленинэй зохёолнууд, КПСС-эй XXIV съездын документнүүд табигдаһхай. Эдэ номууд, дэбтэрнүүд Совет гүрэнэй гадаадын политика тухай, экономическа ба социальна һалбаринуудтаа СССР-эй туйлаһан амжалтанууд тухай, социализмын түрүүшын ороной олон үндэһэ яһатанай соёл гэгээрэлэй хүгжэлтэ тухай хөөрэнэ.

Муниципальна совєдэй гэшүүн Лекан гэгшэ выставкэ нээхэ зуураа, Совет ороной литературатай танилсалга Бельгиин ба СССР-эй арадуудай үгэеэ һайса ойлголсохо хэрэгтэнь туһалха гээд этигэдэг байһанаа элирхэйлэн мэдүүлбэ.

Совет номуудай иимэ выставкэ-наймаан урда тээнь дүтын городуудта үнгэргэгдэжэ, ехэ амжалта туйладаг байһан юм.

НЬЮ- ИОРК

НАСА-ай МЭДЭЭСЭЛ

ТАСС

Совет ба американ замбуулинай жолоодогдодог онгосонуудай хамтадаа ниидэхэ үедэнь совет, американ космонавтнуудай хэхэ туршалгануудай үг зорилго болон тобшо удха тухайда США-гай Аэронавтикын ба агаарай дайдые шэнжэлхэ национальна управлени (НАСА) соносхобо.

Мэдээсэл доторнь нигэжэ хэлэгдэнэ: «Аполлон», «Союз» гэжэ онгосонуудай хамтын ниидэлгэ 1975 ондо хэгдэхэ бээзэ. «Аполлон» гэдэг замбуулинай онгосо Флорид штадай Кеннедиин хушуундахи космодромһоо табигдахаар багсаагдана. Хэдэхэн хоногой үнгэрэмсөөр, жолоодогдон ниидэхэ «Союз» гэжэ замбуулинай онгосо СССР-һээ дэгдээгдэхэ. Эдэ онгосонууд замбуулин соо ойртолсохо ба залгалдаха ябуулгануудые хэхэ, тиигэһэнэй һүүлээр хэдэн үдэрэй турша соо залгалдаһан замдаа ниидэхэ. Энэ үе соогоо «Аполлон» гэжэ замбуулинай онгосын экипаж «Союз» онгосодо орохо, харин совет космонавтнууд «Аполлон» онгосо дээрэ гараха түсэбтэй.

Совет, американ космонавтнууд замбуулин дотор туһа хүргэлсэхэ ямар хүдэлмэриин дүүргэгдэжэ болохо байһые шэнжэлхэ хамтын зорилго табихаар хараална. Совет, американ замбуулинай онгосонуудай хамтадаа ниидэхэеэ байһан ушар замбуулинай дайдые шэнжэлгын талаар хоёр ороной хоорондо үргэн харилсаа холбоо бэелүүлхэ программын хубинь болоно гэжэ НАСА-ай мэдээсэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

САНТЬЯГО

Ушөө 50 латифунди гүрэнэй мэдэлдэ оруулагдаһан

ТАСС

Чилидэ агаарай реформо хэхэ корпорациин совет Осорно провинцидахи 50 латифундиие хуряан абажа, гүрэнэй мэдэлдэ оруулха шиидхэбэри гаргаба. Чилидэхи үмсын мэдэлэй ехэ эдлүүринүүдые усадхаха хүдэлмэри дүүрэхэ ойртожо байнхай. Арадай нэгэдэлэй правительство жэл хахадай турша соо гурба мянга табан зуу гаран ехэ эдлүүриие хуряан абаа.

БЕЙРУТ

Парламентын комиссинуудай хамтын зүблөөн

ТАСС

Ливанай парламентын гадаадын хэрэгүүдэй ба национальна оборонын комиссинуудай хамтын зүблөөн эндэ болобо. Энээндэ Ливанай премьер-министр С. Салам, гадаадын хэрэгүүдэй министр Х. Абу Хамад, Ливанай армиин командованиин түлөөлэгшэд хабаадаа. Эдэнэр Израилиин, һүүлэй үеын ээрхэг түримхэй ябуулгануудһаа уламжалан орон дотор тохёолдоһон байдал тухай зүбшөө.

ТОБШО МЭДЭЭСЭЛНҮҮД

БУДАПЕШТ. (ТАСС). Аха дүү социалис оронуудай — Болгариин, ГДР-эй Польшын, Румыниин, Чехословакиин Советскэ Союзай дээдэ һургуулинуудта һурахаяа ошохо олохон венгер хүбүүд, басагадые баярай оршон байдалда ВНР-эй ниислэлһээ июлиин 3-да үдэшэн мордохуулба. Эгээл олон залуу венгрнүүд — 200 гаран хүн — СССР-эй дээдэ һургуулинуудта һурахань.

ВАРШАВА. (ТАСС). Гдынь дэхи судна бүтээлгын Парижай коммунын нэрэмжэтэ верфь 100 мянган тонно ашаа тээхэ хүсэтэй далайн ехэ судные түрүүшынхеэ барижа эхилбээ. Энэ ехэ онгосо бариха бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэгдэжэ байна.

Иимэ судна 80 мянган гаран нефть багтааха юм. Орооһо таряан, минеральна үтэгжүүлгэ, нүүрһэ, руда гэхэ мэтэ ашаануудые зөөхөөр хараалагдаа.

ТОКИО. (ТАСС). Демократическа хүсэнүүдэй канжидат Явара Хата Сайтама префектурын губернатораар һунгагдаба. Коммунис ба социалис партинуудай гэшүүд шэнэ губернаторые дэмжэжэ дуугаа үгөө. Июлиин 2-то болоһон һунгалтын дүнгүүдһээ харахада, засаг баригша либерально-демократическа партиин кандидадые Я. Хата ехээр булиһан байна.

ТОКИО. (ТАСС) Японой морягуудай забастовко 80 үдэрэй туршада үргэлжэлһөөр. Иокогама портын буһалгаалан бодоһон морягууд июлиин 3-да жагсаал хээ. Энээндэ хабаадагшад 20 гаран катернууд дээрэ һуугаад, буһалгаанһаа уламжалан хаагдаһан энэ ехэ портын рейдые тойрон дабшаба. Тэмсэлээ илалтата эсэстэнь хүргэхөөр, салин хүлһэ дээшэлүүлхэ, ажаллаха арга боломжо һайжаруулха эрилтэнүүдые хангахыень суднануудай эзэдые баадхахаар шиидэнхэй байһан тухайдаа эдэнэр мэдүүлнэ.

Япон морягуудай бүгэдэниитын забастовко апрелиин тэнгһээ хойшо үргэлжэлнэ. Энэнь 160 мянган хүниие нэгэдхэһэн Японой морягуудай профсоюзай уряагаар үнгэргэгдэжэ байна.

БЕЛГРАД. (ТАСС). СФРЮ-гэй Дотоодын хэрэгүүдэй союзна секретариадай мэдээсэһэнэй ёһоор, аюулгүйе сахидаг зургаанууд ба территориальна хамгаалгын частьнууд Баруун Боснидо эшээлһэн усташинуудай террористическэ бүлэгүүдые элирүүлэн, ехэнхиинь үгы хээ. Һамна сохигдоһон бүлэгэй үлэгдэлнүүдые мүрдэн усадхажа байнхай.

Тунхаглагдаһан мэдээсэлһээ гйлгохоДо, террористнуудай бүлэг Баруун Европын хэдэн оронуудһаа, океанай саанаһаа ойрын үдэрнүүдтэ Югослави худар нюусаар ерэһэн байна.

НЬЮ-ИОРК

Эрхэгүй, үгытэй ядуу байдал

ТАСС

«1971 ондо хото городуудай негр зоной ажалгүйдэлгэ гушаад онуудай ехэ кризисэй үеынхиһөө хойшо эгээн ехэнь болоно», — гэжэ Хара шарайтай зоной хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ туһалха национальна ассоциациин соведэй 63-дахи съездээ хэһэн тоосоото элидхэл соонь хэлэгдэнэ.

Мүнөө Америкын хото городуудай геттенуудтахи бэеэ хүсэһэн хоёр негр бүхэнэй нэгэниинь ажалгүй байна. Геттенуудта байдаг зоной ажалгүйдэлгын улам олошоржо байһанай түлөө, негрнүүдэй экономическа хүшэр хүндэ байдалай түлөө, Америкын хара шарайтанай гэр байраар ехэтэ дуталдан зобожо байдагай түлөө харюусалгые правительствын хүтэлбэрилэгшэд дааха ёһотой, юундэб гэхэдэ, тэдэнэр «негритян арадай эрилтэ хэрэглэмжые тоодоггүй байна» гэжэ ассоциациин хүтэлбэрилэгшэд мэдүүлнэ.

Һуралсалай талаар «үндэһэ яһанай илгаа гаргалгые үлөөхэ гэдэг хархис этэгээдүүдые правительство улам ехээр дэмжэнэ» гэжэ элидхэл дотор бэшэгдэнхэй.

ВАШИНГТОН

Зэрлиг бүдүүлиг ааша

ТАСС

Майами-бич хотодо (Флоридын штат) США-гай демократическа партиин национальна съездын нээгдэхэеэ байһантай дашарамдуулан, энэ район худар сэрэгүүдые нэмэжэ абааша байһан тухайдаа пентагон соносхобо. Тэдэнь «граждан зоной гуримаа алдаһан ябадал» гэдэгүүдтэй тэмсэхын тула хэрэглэгдэхэ юм ха. США-гай гадаадын ээрхэг түримхэй политика, Америкын социальна харша хархис байдал буруушааһан олониитын хүдэлөөе гуримаа алдаһан ябадал гэжэ эндэхи засагаархид нэрлэдэг байна.

Америкын хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, «тусхай» бэлэдхэл гараһан парашютно-десантна сэрэгүүдэй 3 мянган солдат Майами-Бичһээ 30 миллиин газарта байдаг Хомстедтэхи ВВС-эй бааза худар эльгээгдэхэнь.

Дүрбэн жэлэй урда тээ Чикаго хотодо демократическа партиин съездын болохо үеэр хэгдэһэн иимэ хорото муухай бэлэдхэлынь Зүүн Азидахи США-гай ээрхэг түримхэй ябуулгада эсэргүү буһалгаанда хабаадагшадые олоор мүрдэхэ хюдаха хэмжээн болоо бэлэй. Чикагын райондо болоһон буһалгаае дарахын тула тиихэ үеэр хэдэ мянган сэрэйхид Техасса, Оклахома ба Колорадһаа ябуулагдаһан байгаа.

ДЭЛХЭЙН ЧЕМПИОНОЙ МЭДҮҮЛГЭ

РЕЙКЪЯВИК, июлиин 4. (ТАСС-ай тусхай корр. А. Ермаков). «Фишер шатарай наада эхилэлгын ёһололдо ерэхэеэ арсажа, мүрысөө үнгэргэлгын гурим эбдээ. Тиин, Фишер намда, минии түлөөлжэ байгаа СССР-эй шатарай федерацида дайралта хэбэ. Фишерэй аашанууд СССР-эй олониитын, мүн минии дурые ехээр гутаагаа. Бүхы хүн түрэлтэнэй юрэнхы ойлтомжын ёһоор, Фишер нэрэеэ хухалба. Тиин, дэлхэйн эрхим шатаршанай нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө нааданда хабаадаха моральна эрхэеэ һэжэглэлдэ оруулаа. Энэ нааданай үнгэргэгдэхэ найдабариин бии байһые лаблахын тула, Фишер зохихо хэһээлтэ амасаха ёһотой. Тиигэһэнэйнь һүүлээр лэ, шатарай наада үнгэргэжэ болохо тухай асуудал зүбшэлхэ байнаб». Дэлхэйн чемпион Борис Спасский Шатарай уласхоорондын федерациин (ФИДЕ) хүтэлбэрилэгшэдтэ иимэ мэдүүлгэ барюулһан байна.

...12 часай үшөө болоодүй байхада, «Эссья» гэдэг отель соо ФИДЕ-гэй президент Макс Эйве, нааданай ахамад судья Лотар Шмид, Исландиин шатарай федерациин хүтэлбэрилэгшэд, журналистнууд суглараа.

Роберт Фишер июлиин 4-дэ Рейкьявигта бии болоһон аад, 12 час болотор зүблөөндэ ерээгүй, тиин бүгэдые хүндэлдэггүй байһанаа дахин харуулба.

Гэхэ зуура, священнигэй хубсаһатай, мүнөөдэр болотор Рейкьявигта оройдоо харагдаагүй нэгэ американец зал соо үзэгдөөд, жээрэб барилгада хабаадахаар Фишерэй түлөөлһэн бэшэг гаргаа. Фишер унтаатай гэһэн мэдээсэл абтаба.

Совет делегациин хүтэлбэрилэгшэ, уласхоорондын гроссмейстер Ефим Геллер ФИДЕ-гэй президент Макс Эйведэ иимэ удхатай мэдүүлгэ барюулаа:

«ФИДЕ-гэй шиидхэбэриин үндэһөөр, шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэ буляалдаха Спасский Фишер хоёрой хоорондын наадан Рейкьявигта болохо ёһотой байгаа. Түрүүшын парти 1972 оной июлиин 2-то болохоор соносхогдоһон юм. (ФИДЕ-гэй президентын 1972 оной майн 5-най бэшэгые харагты). ФИДЕ-гэй шиидхэбэриин ёһоор, энэ наадан 1972 оной мартын 20-ной Амстердамска хэлсээнэй, ФИДЕ-гэй дүримүүдэй үндэһөөр, тэрэшэлэн Ирландиин шатарай федерациин захил дурадхалтай зохилдуулагдан үнгэргэгдэхэ ёһотой байһан.

Дурсагдагша наадан 1972 оной июлиин 1-дэ Исландиин президентын, правительствын гэшүүдэй, Рейкьявик хотын мэрэй, СССР-эй элшэн сайдай ба США-гай хэрэгүүдые саг зуура эрхилхэ этигэмжэтын. ФИДЕ-гэй президентын нааданай ахамад арбитрай, Исландиин шатарай федерациин түлөөлэгшэд ба бусадай хабаадалгатайгаар баярай оршон байдалда нээгдээ. Энээндэ дэлхэйн чемпион байлсаба, харин чемпион болохо һанаатай Р. Фишер лэ ерээгүй.

Сахигдажа байгаа гурим заншал хазагайруулагдан, жээрэб барилга удаадахи үдэрэй 11 час 45 минутада болохоор хойшолуулагдаһан байна. Энээн тухайда нааданай ахамад орбитр бидэндэ мэдээсээ.

ФИДЕ-гэй президент жээрэб барюулхын, шатарай түрүүшын наада үнгэргэхын орондо, Р. Фишер үбшэлөө гэһэн шалтагаан дурдажа, жээрэб барилга ба түрүүшын наадые хойшолуулха тухай шиидхэбэри июлиин 2-то гаргаа. Р. Фишерэй үбшэлһэн тухай ямаршье документ тэрээндэ байгаагүй.

ФИДЕ-гэй президентын энэ шиидхэбэринь Амстердамска хэлсээе, ФИДЕ-гэй дүримүүдые хазагайруулһан ябадал болоно, президентын өөрынь байгша оной майн 5-най бэшэгтэ зүришэнэ гээд тоолонобди. ФИДЕ-гэй президент хадаа ахамад арбитрай уялгануудаа дүүргэхэ арга боломжыень хаһажа, Амстердамска хэлсээнэй 12-дохи пунктые эбдэбэ. Энээнтэй дашарамдан, Амстердамска хэлсээнэй 5-дахи ба 6-дахи пунктнуудшье эбдэгдэбэ.

ФИДЕ-гэй президентын шиидхэбэри Амстердамска хэлсээнэй 7-дохи пунктаар, президентын 1972 оной майн 5-най бэшэгээр тодорхойлогдоһон шатарай нааданай гурим эбдэхэ ябадал тохёолдуулаа. ФИДЕ-гэй президентын шиидхэбэриһээ уламжалан, нааданда хабаадагшадай нэгэнэйнь үбшэлөөл, нааданай эхилэлгые хойшолуулжа болохоор хараалһан ФИДЕ-гэй дүримүүдэй 7-дохи статьягай 5-дахи пункт мүн лэ хазагайруулагдаа. Энээнтэй дашарамдуулан, эрид шууд буруушаал мэдүүлнэбди, ФИДЕ-гэй дүримэй үндэһөөр Фишер тушаа хэмжээ абаха эрилтэ табинабди».

Иимэ мэдүүлгэ хэхыемни дэлхэйн чемпион Борис Спасский намайе этигэмжэлһэн байна гэжэ Геллер хэлэбэ.

Мэдүүлгэнүүдээ ФИДЕ-гэй президентдэ барюулһанай һүүлээр, Спасский болон Геллер отельһээ гаража ошоо.

Эйве эдэ буруушаалнуудые журналистнуудта уншаад, энэ асуудалаар мүнөөдөө юушье хэлэжэ шадахагүй байнаб, шатарай түрүүшын наадан мүнөөдэр болохогүй хаш даа гэжэ нэмэбэ.

Жээрэб барилга болоогүй.

Р. ФИШЭРЭЙ „ЗАЛАРАЛГА“

РЕЙКЬЯВИК. (ТАСС). Американ гроссмейстер Роберт Фишер удаан саг соо хойшо буляалдажа, эмхидхэгшэдэй һанааае ехээр зобооһонойнгоо һүүлээр Исландиин авиакомпаниин самолёдоор июлиин 4-нэй үглөөгүүр Рейкьявик ерэбэ. Шатараар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүнөөнэй чемпион Борис Спасскийтай, тэрэнэй матч бүри июлиин 2-то эхилхэ ёһотой байһан юм. Матчда орожо хараха билетүүдые худалдалгаһаа ороһон мүнгэнэй 30 процент хүрэтэр тэрэнэй гонорарые матч эмхидхэгшэдэй нэмээгээгүй һаань, тэрээндэ хабаадахагүйб гэжэ хэдэн дахин, тэрэ тоодо мэнэ һаяхан мэдүүлһэн аад, Исландиин ниислэлдэ Фишер яахадаа орожо ерэбэ гээшэб? Американецай энэ эрилтыень дүүргэхэһээ эмхидхэлэй комитет хүсэдөөр арсаһан байна. Ушарынь хадаа, матчын эмхидхэлэй комитедэй гэшүүн Гудмундур Эйнарссоной зүб зүйтэй һанамжын ёһоор «Хэрбээ Фишерэй эрилтые дүүргээ һаа аюултай ушар болохо: Фишер өөрынгөө эрилтэнүүдые баадхахадаа. шатарай ёһо гуримда угаа ехэ түбэг татаха байна».

Мүнгэнэй асуудалнуудаар үсэд нэтэрүү оролдолго гаргалаг гроссмейстертэ СССР-эй Шатарай Федерациин июлиин 3-да хэһэн мэдүүлгэ нүлөөлһэниинь сохомтой даа. Энэ мэдүүлгэ соо сэхэ руунь иигэжэ хэлэгдэнхэй: нэгэдэхеэр — ФИДЕ-гэй гурим дахяад хэдэн удаа сахигдабагүй, матчын эхилхэ болзор хоёр үдэрөөр хойшолуулагдаба. Хоёрдохёор — эдэ гуримуудые ба Амстердамска хэлсээе наринаар сахиха хэмжээнүүдэй июлиин 4-дэ нютагай, тайлбарилан хэлэбэл. Рейкьявикска сагаар 12 часта (Москвагай сагаар 15 часта абтаагүй һаань, СССР-эй Шатарай федераци хадаа Фишерэй ба ФИДЕ-гэй хүтэлбэриин гэмээр матч таһалдуулагдаа гэжэ тоолохо байна.

Саашадаа: матч хойшолуулхын зүбшөөлөө, Спасский үгөө гэһэн хэбэртэйгээр тараһан зэрэб суур чемпионой буруушаалга, мүн нэгэн доро иимэ зүбшөөл чемпион үнэхөөрөөл үгөөгүй гээд ФИДЕ-гэй президент Макс Эйвиин мэдэрэлгэ Фишертэ лаб нүлөөлһэн байна.

Тиихэтэй хамта шагналай фондые өөрынгөө мүнгэ зөөреэр нэмэхэб гэжэ Англиин банкир Джим Слейтерэй үгэһэн найдуулга Фишертэ нүлөөлжэ болоо гээд Рейкьявигта мэдээжэ болоо.

Яаба хээбэшье, Фишер Рейкьявигта ерэнхэй. Нютагай сагаар 12 часта жээрэб барилга болохо байна.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Промышленность — хүдөө ажахыда» — түрүү бэшэг. «Мүрысөөнэй түүхэ бэшэг» — суглуулбари. Нютаг нютагай мэдээнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Яажашье һаань — түсэбөө» — А. Пинскерэй корреспонденци. Агрономуудай республиканска зүблөөнэй тоосоон. Нютаг нютагай һонин.

Гурбадахи хуудаһанда. Академик А. Окладниковай статья. Хилын саана боложо байһан событинууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Галаар хатуужаһан хани барисаан» — А. Сурмач гэгшын корреспонденци. Нютаг нютагай һонин.

ЭНХИР ЭКРАН

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

14.00 — үхибүүдтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 14.35 — орон доторхи һонин. 14.45 — «Москвагай концертнэ залнуудаар» гэһэн дамжуулга. 15.55 — телезүжэг. 17.50 — спортын программа. 19.00 — «Время» гэһэн һүүлэй һониной программа.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:

19.30 — «Түүдэг» гэһэн һурагшадта зорюулагдаһан дамжуулга. 20.00 — телепанорама. 20.20 — «Знани» бүлгэмэй VI Бүхэсоюзна съездэ хабаадаһан делегадууд хөөрэнэ» гэһэн дамжуулга. 20.45 — концерт.

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

21.00 — «Человек в проходном дворе» гэһэн уран һайханай телевизионно фильмын 2—3-дахи серинүүдынь дамжуулагдаха. 23.10 — фильм-концерт. 23.30 — «Время» гэһэн һүүлэй һониной программа. 24.00 — футбол. Эндэ Киевэй «Динамо» Тбилисиин «Динамо» команданууд наадаха.

САГАЙ УЛАРИЛ

Республикадамнай мүнөөдэр үүлэтэйшэг байха. Байгалай хойто эрьеэр, хойто аймагуудаар бороо орохо, зарим газарнуудаар бороо ехээр орохо. Бусад газарнуудаар шиир нойтон балай орохогүй. Баруун-хойноһоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Байгал шадар, хойто аймагуудаар 8—13, бусад газарнуудаар — 12—17, Улаан-Үдэдэ — 6—8, үдэртөө 12—14 градус дулаан байха.

Редактор **Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.**

Манай адрес, телефонууд

г. Улаан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08,, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Н-4481. Заказ № 1302.